

Barometru social 2025

**Românii din Ucraina
în al patrulea an de război**

Broșură

**Institutul de Studii Politice și Capital
Social din Cernăuți**

Barometru social – 2025. Românii din Ucraina în al patrulea an de război.
Broșură, Institutul de Studii Politice și Capital Social, Cernăuți, 2025, 42p.

Coordonator: lect. univ. dr. Marin Gherman

Echipa IPSSC: Sergiu Barbuța, Caterina Magas

Institutul de Studii Politice și Capital Social (IPSSC) este un centru analitic înregistrat la Cernăuți (Ucraina) ca ONG cu profil științific pentru desfășurarea unor cercetări în domeniul științelor politice, sociologiei, relațiilor internaționale și științelor comunicării. Un scop important al centrului analitic este elaborarea unor recomandări practice și facilitarea acumulării capitalului social în spațiul transfrontalier. Misiunea Institutului de Studii Politice și Capital Social este de a studia interdisciplinar procesele social-politice și de a promova dezvoltarea instituțiilor democratice.

Obiectivele noastre:

- Realizarea de cercetări în domeniul științelor politice, geopoliticii, sociologiei, relațiilor internaționale și științelor comunicării;
- Facilitarea dezvoltării instituțiilor politice în regiunile Ucrainei și acumularea în interiorul acestora a unui capital social pozitiv;
- Evaluarea de către experții Institutului a proceselor informaționale, analiza și monitorizarea presei, efectuarea cercetărilor și prezentarea publică a rezultatelor;
- Elaborarea unor noi metode de măsurare a capitalului social, perfecționarea metodologiei de studiere a acestuia;
- Monitorizarea procesului de asigurare a drepturilor minorităților naționale, etnice, lingvistice și altor minorități din Ucraina;
- Informarea cuprinzătoare, completă și imparțială a populației despre evenimentele politice și consecințele acestora, modificările legislației și publicarea unor rapoarte analitice privind starea democrației și a capitalului social din Ucraina;
- Dezvoltarea democrației locale și a autoguvernării în contextul reformei administrativ-teritoriale;
- Introducerea unor practici eficiente de management social prin instruire și informarea populației;
- Facilitarea acumulării capitalului social în diverse contexte transfrontaliere pentru a consolida parteneriatele dintre Ucraina (sau regiunile sale) și statele membre ale comunității europene.

DEPARTAMENTUL PENTRU
ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Proiect finanțat de Departamentul pentru Români de Pretutindeni

Această broșură a fost tipărită cu sprijinul Departamentului pentru Români de Pretutindeni:

<https://dprp.gov.ro/web/>

Conținutul acestei broșuri nu reprezintă poziția oficială a Departamentului pentru Români de Pretutindeni

© Institutul de Studii Politice și Capital Social, 2025

INTRODUCERE

În al patrulea an de război, comunitatea românească din Ucraina trăiește între rezistență și epuizare, între loialitatea față de statul ucrainean și fidelitatea față de limba, credința și tradițiile sale. Dacă în 2022 domina solidaritatea și speranța, iar în 2023 și 2024 cercetările noastre au surprins adaptarea și reorganizarea socială, anul 2025 marchează un moment de cotitură – unul în care echilibrul fragil dintre continuitate și riscul dispariției devine tot mai vizibil.

Satele se golesc treptat, iar viața cotidiană poartă adânc amprenta conflictului. În multe localități, oboseala de război s-a transformat într-o stare aproape permanentă, descrisă de participanți la sondaje și interviuri ca o epuizare tăcută și o dificultate de a mai proiecta viitorul. Cu toate acestea, în mijlocul incertitudinii, românii din regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia continuă să-și construiască existența pe reperele fundamentale care le dau sens de sute de ani: familia, educația și credința.

Rezultatele sondajului arată că, în ciuda contextului dificil, identitatea românească se păstrează – un semn că limba, cultura și religia rămân instrumente de rezistență. Așteptările comunității sunt tot mai legate de sprijinul venit din România și Uniunea Europeană. În percepția majorității respondenților, cel mai mare risc pentru viitorul românilor din Ucraina îl reprezintă pierderea identității lingvistice – o teamă care reflectă dificultățile sistemului educațional, lipsa cadrelor didactice și restrângerea spațiului public al limbii române.

În contrast, soluțiile invocate de respondenți deschid perspective de speranță: consolidarea educației în limba română, extinderea programelor culturale și a schimburilor cu România, sprijinul diplomatic și investițiile în comuni-

tăți, precum și întărirea vieții religioase și a presei locale. Acestea sunt direcțiile în care comunitatea își proiectează viitorul și prin care își exprimă dorința de continuitate.

Proiectul „Barometru social – 2025. Românii din Ucraina în al patrulea an de război”, realizat de Institutul de Studii Politice și Capital Social din Cernăuți (IPSSC) cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni, urmărește să facă auzită această voce colectivă și să analizeze modul în care războiul, reformele legislative și apropierea Ucrainei de UE influențează identitatea, percepțiile și dinamica internă a comunității românești.

Această broșură analizează starea de spirit, percepțiile și nevoile etnicilor români din Ucraina, modul în care aceștia privesc reformele educaționale și legislative, relația cu România și instituțiile sale, rolul bisericii și al credinței în menținerea coeziunii, efectele oboselii de război, gradul de reziliență culturală și socială, locul limbii și al mass-mediei românești în viața de zi cu zi, dar și așteptările privind viitorul european al țării în care trăiesc.

Cercetarea se bazează pe o combinație de metode cantitative și calitative (sondaj de opinie, interviuri de tip focus grup) pentru a construi o imagine realistă și nuanțată asupra realităților cotidiene ale comunității românești din Ucraina. Barometrul nu este doar o continuare statistică a studiilor anterioare, ci o radiografie a rezilienței în vremuri de criză. Este povestea unei comunități care continuă să caute echilibrul între datoria față de prezent și fidelitatea față de rădăcini, între nevoia de adaptare și dorința de a rămâne ea însuși.

Echipa IPSSC

CONTEXT.

Studiul de față continuă cercetările realizate de Institutul de Studii Politice și Capital Social (IPSSC) în perioada 2022–2024, menite să ofere o imagine longitudinală asupra transformărilor prin care trece comunitatea românească din Ucraina în timpul războiului. Fiecare etapă a cercetării a surprins o stare distinctă a comunității: șocul și nesiguranța din primul an al invaziei, adaptarea și reorganizarea în anii următori și, mai recent, reziliența și oboseala colectivă (2024-2025).

În 2022, primul barometru social al IPSSC – desfășurat la doar opt luni după declanșarea războiului la scară largă – a arătat că 73% dintre respondenți considerau nesiguranța cea mai gravă problemă determinată de război, urmată de sărăcie (50%) și de imposibilitatea părăsirii Ucrainei de către bărbații aflați în vârstă de mobilizare (32%). Tot atunci, 64% dintre români semnalau accesul tot mai dificil la învățământul în limba maternă, considerând această problemă cea mai gravă din ultimele trei decenii. În pofida acestor provocări, majoritatea respondenților menționau o atitudine pozitivă față de România: 69% evaluau politicile Bucureștiului drept „pozitive” sau „foarte pozitive”, iar 60% credeau în victoria statului ucrainean asupra Federației Ruse.

În 2023, cercetarea a vizat tânăra generație a românilor din Ucraina. Conform interviurilor și focus grupurilor realizate în Cernăuți, Suceava și Bruxelles, tot mai mulți

tineri fie au fost mobilizați în armată, fie au părăsit Ucraina împreună cu familiile lor. În localități precum Ciudei și Godinești, primarii și liderii comunității semnalau scăderea dramatică a natalității – în unele sate înregistrându-se doar un nou-născut pe an. Aceste procese au amplificat riscul dispariției rețelei școlare în limba română, iar liderii comunității avertizau că liceele cu predare în română riscă să fie transformate în gimnazii din lipsă de elevi. Studiul a concluzionat că factorii demografici, economici și militari se combină într-un mod care afectează direct continuitatea lingvistică și identitară a comunității.

În 2024, al treilea barometru social – dedicat elitelor culturale, educaționale și religioase – a confirmat adâncirea sentimentului de epuizare și oboseală. Conform datelor colectate, 90,4% dintre etnicii români au declarat că viața lor s-a înrăutățit după începutul invaziei, iar 61,6% susțineau că limba română va fi tot mai puțin vorbită în viitor. Deși percepția asupra României a rămas predominant pozitivă – peste 60% dintre respondenți apreciind sprijinul acordat prin granturi, burse și proiecte culturale – relația cu autoritățile ucrainene a fost descrisă drept distantă și marcată de lipsa de transparență.

Totodată, tensiunile confesionale au devenit mai vizibile, dar fără a se transforma într-un conflict deschis: aproape jumătate dintre respondenți considerau că asigurarea dreptului de a se ruga în limba

română nu reprezintă o problemă majoră, în timp ce o largă majoritate susținea inițiativa Bisericii Ortodoxe Române de a crea o structură bisericească proprie în Ucraina.

În toate aceste etape, IPSSC a constatat că românii din Ucraina își mențin identitatea și sentimentul de apartenență în grup prin limbă, credință, educație și familie. Aceste repere funcționează ca mecanisme de reziliență într-un mediu dominat de insecuritate, sărăcie și presiuni administrative. De asemenea, în fiecare an al cercetării s-a observat o dependență crescândă de sprijinul oferit de România și UE, dar și o așteptare ca Bucureștiul să adopte o politică externă pro-activă și strategică în raport cu Kievul și comunitatea românească.

În 2025, contextul social și politic devine mai complex. Pe fondul continuării războiului și al deschiderii oficiale a negocierilor de aderare a Ucrainei la UE, minoritățile naționale – inclusiv cea română – se confruntă cu un dublu proces de transformare: adaptarea statului la exigențele europene privind drepturile culturale și, simultan, rezistența la procesele interne de uniformizare lingvistică, alimentate de război. În plan demografic, migrația accelerată și scăderea natalității continuă să afecteze comunitatea, în timp ce reformele educaționale și confesionale redefinește spațiul cultural românesc.

Proiectul de cercetare „Barometru social – 2025. Românii din Ucraina în al patrulea an de război”

METODOLOGIE

analizează această nouă etapă, punând accentul pe patru dimensiuni identitare: rezistența culturală și lingvistică – păstrarea limbii române, educației și tradițiilor; epuizarea socială și psihologică – impactul prelungit al războiului asupra solidarității și vieții cotidiane; relația cu statul ucrainean și cu România – percepțiile comunității asupra reformelor legislative și a sprijinului diplomatic și educațional al Bucureștiului; rolul religiei și al instituțiilor bisericești.

Cercetarea combină metode cantitative și calitative – un sondaj de opinie realizat pe un eșantion reprezentativ de 700 de persoane (în perioada 30 septembrie – 7 octombrie 2025) și trei interviuri de tip focus grup, desfășurate în regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia (26-29 septembrie 2025). Sondajul s-a bazat pe o metodă mixtă de colectare a datelor sociologice, utilizând atât platforme online, cât și discuții telefonice, pe baza unui chestionar unic.

Eșantionul a fost selectat prin metoda cotelor, fiind aplicată o stratificare triplă – câte una pentru fiecare regiune. Structura populației din fiecare zonă a fost calibrată în funcție de vârstă, sex și distribuția etnică, cu ajustări demografice bazate pe rapoartele ONU privind îmbătrânirea populației și efectele acțiunilor militare.

Regiunea Cernăuți, care cuprinde nordul Bucovinei, Ținutul Herța și nordul Basarabiei, reprezintă spațiul cu cea mai mare concentrare de populație românofonă din

Ucraina. Conform recensământului din 2001, aici locuiau 689,1 mii de ucraineni (75%), 114,6 mii de români (12,5%) și 67,2 mii de persoane declarate drept „moldoveni” (7,3%). Dat fiind că atât românii, cât și „moldovenii” sunt vorbitori de limbă română, studiul tratează aceste categorii ca o comunitate românofonă unitară, estimată la 181,8 mii de persoane – aproximativ 19,8% din populația regiunii. Comunitatea românească are un caracter preponderent rural, fiind concentrată în actualul raion Cernăuți (fostele raioane Herța, Hliboca, Storojineț, Noua Suliță și orașul Cernăuți) și în raionul Nistru (comuna Mămăliga).

Regiunea Transcarpatia, corespunzătoare zonei de studiu Maramureșului din dreapta Tisei, este o unitate teritorială multiethnică, în care conviețuiesc ucraineni, maghiari și români. Potrivit recensământului din 2001, populația totală era de 1.258,3 mii de locuitori, dintre care 80,5% ucraineni, 12,1% maghiari și 2,6% români – aproximativ 32,1 mii de persoane. Românii sunt concentrați în fostele raioane Teaciv (Teceu) și Rahiv (Rahău), în localități rurale compacte, precum Slatina, Apșa de Jos, Biserica Albă ș.a.

Regiunea Odesa include sudul Basarabiei istorice, o zonă etnic diversă, cu o populație totală de aproximativ 2,47 milioane de locuitori (2001). Majoritatea este formată din ucraineni (62,8%), urmați de ruși (20,7%), bulgari (6,1%) și de populația declarată „moldove-

nească” (5,0%). În cadrul studiului, această categorie a fost considerată parte a grupului românofon, întrucât locuitorii din fostele raioane Reni, Ismail, Podilski (Bârzula), Sărata și Ananiev sunt vorbitori de română. Populația românofonă din regiune este estimată la circa 123,8 de mii de persoane. Comunitatea românească din Odesa este preponderent rurală și dispersată în localități de câmpie, cu o structură de vârstă îmbătrânită și o pondere feminină majoritară (53,2%).

În total, cercetarea a cuprins un eșantion de aproximativ 700 de respondenți, cu o marjă de eroare statistică de $\pm 4\%$. Analiza datelor a fost realizată în programul SPSS, iar rezultatele au fost completate prin cele trei interviuri de tip focus grup desfășurate în regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia. Această abordare mixtă, cantitativ-calitativă, asigură validitatea comparativă a rezultatelor și continuitatea metodologică a studiilor anterioare realizate de IPSSC în perioada 2022–2024.

Marin GHERMAN, lect. univ. dr., director IPSSC, coordonator de proiect

INTERVIUL DE TIP FOCUS GRUP,

26 septembrie 2025 (18:00-20:30)

La discuția de tip focus grup au participat online șase persoane, cu vârste cuprinse între 21 și 58 de ani (5 bărbați și 1 femeie). Grupul a inclus atât participanți din mediul urban (2 persoane), cât și din mediul rural (4 persoane), reprezentând diverse categorii socio-profesionale și situații familiale: persoane căsătorite și necăsătorite, cu sau fără copii, studenți, cadre didactice, jurnaliști, membri ai organizațiilor culturale românești, antreprenori și funcționari.

Cinci dintre participanți locuiesc în prezent în regiunea Cernăuți, iar unul dintre respondenți a părăsit temporar Ucraina. Pentru protejarea identității participanților la interviul de tip focus grup, numele reale au fost anonimizate și înlocuite cu pseudonime.

Impactul războiului asupra comunității românești

În discuție, impactul războiului a apărut ca o temă centrală, aducând la suprafață atât experiențe personale, cât și reflecții colective. Participanții au vorbit nu doar despre schimbările vizibile – probleme economice, migrație, nesiguranță – ci și despre transformările mai greu de surprins, resimțite în sufletul oamenilor. Din răspunsurile lor se conturează o imagine complexă: comunitatea românească din regiunea Cernăuți este prinsă între solidaritate și oboseală, între rezistență și frustrare.

Un loc aparte în aceste mărturii îl ocupă transformarea satului și a vieții cotidiene. Ion a surprins poate cel mai sugestiv această schimbare a spațiului comunitar:

„Satul bucovinean a devenit trist... imaginea satelor s-a schimbat prin faptul că pe undeva au devenit totul pustiu, trist, dar oamenii caută metode de a merge înainte”.

Această descriere este ca un diagnostic social. Satul, simbol al stabilității și continuității culturale, apare acum ca un spațiu golit parțial de oameni și încărcat de tăcere. Participanții la interviu au vorbit despre o depopulare accelerată, dar și despre o formă de adaptare. Dincolo de imaginea satului pustiu, persistă dorința de reconstrucție și de normalitate.

Florin a completat această imagine, evocând începutul războiului, când comunitățile românești erau cuprinse de un val de solidaritate și mobilizare:

„Dacă la începutul războiului toți eram într-un fel de șoc... eram uniți, pe parcursul timpului lumea s-a descurajat. Mulți au plecat peste hotare. Dacă în 2022 mai mergeau voluntari pe front, acum lumea se ascunde”. Se conturează astfel tranziția de la coeziune la oboseală. Este vorba despre trecerea de la „războiul scurt”, care mobilizează, la „războiul lung”, care erodează. Dacă în 2022 exista încă un „capital de solidaritate” vizibil, în 2025 predomină retragerea, frica și migrația.

Toți participanții au recunoscut existența a ceea ce sociologii și psihologii numesc „oboseala de război”. Aceasta nu înseamnă doar oboseală fizică, ci și o uzură colectivă – dispariția speranței și a capacității de a imagina viitorul.

Florin a formulat acest lucru foarte direct: „Pentru mine oboseala e pierderea speranței în viitor. Asta ne distruge”. George a subliniat dimensiunea epuizării cotidiene: „Oboseala este lipsa de odihnă... permanent sunt la serviciu, non-stop, nu are importanță ziua săptămânii”. Dumitru, la rândul lui, a accentuat presiunea morală, aproape metafizică, a conflictului: „E o presiune morală, dar patriotismul românesc mi-a fost de folos”. Tudor a adăugat poate cea mai cutremurătoare observație: „Suntem obișnuiți cu morții... moartea a devenit ceva normal. Asta mă neliniștește”.

Aceste mărturii conturează imaginea unei comunități prinse între hiperactivitatea forțată (o stare de a fi mereu „în serviciu”), pierderea speranței (viitorul apare ca un gol), presiunea morală (conflictul care apasă existențial) și banalizarea morții. Din perspectivă psiho-socială, asistăm la un proces de traumă colectivă, în care experiențele individuale de stres și suferință se sedimentează treptat într-o normalitate socială a durerii.

Participanții au vorbit despre greutățile cu care se confruntă comunitatea românească, iar tabloul conturat este unul al fragilității la toate nivelurile vieții. Pe plan economic, lipsa forței de muncă, scumpirile și pierderea locurilor de muncă se resimt tot mai puternic. În ciuda nevoii de muncă, resursa umană s-a diminuat dramatic prin migrație și mobilizare militară.

Educația se confruntă, la rândul ei, cu o dublă presiune: pe de o parte, scăderea numărului de elevi, pe de altă parte, cerințele autorităților. Școlile sunt prinse între realitățile demografice și constrângerile militare.

DESFĂȘURAT ÎN REGIUNEA CERNĂUȚI

George, profesor, a explicat limpede această situație: „Nu toate școlile pot activa fără adăposturi”.

La nivel social, destrămarea familiilor reprezintă o problemă acută. Dumitru a fost tranșant: „Foarte multe familii s-au destrămat... bărbații s-au alcoolizat, s-au transformat în plante pentru că se tem să iasă din curte”. Nici securitatea nu mai este percepută ca protecție, ci ca presiune. Frica permanentă de mobilizare forțată și de controale domină viața de zi cu zi. Ion a spus-o direct: „Punctele de trecere nu țin de securitate, ci de căutarea tinerilor”. În loc să inspire încredere, instituțiile statului sunt percepute ca instrumente de reprimare, ceea ce adâncește ruptura dintre comunitate și autorități.

Și totuși, în mijlocul acestui tablou sumbru, oamenii au găsit resurse de rezistență și de speranță. Maria a vorbit despre rolul părinților și a bunelor, considerând că ei sunt cheia continuității în special în ceea ce privește păstrarea limbii române: „Fără noi, ca părinți, s-ar pierde totul”. Ea a adăugat și o notă de speranță: „De fiecare dată cred că peste o lună se termină războiul”.

George a arătat cum profesia poate deveni un act de reziliență: „Nu am putut să abandonez serviciul... câteva mii de copii trebuiau să meargă mai departe”. În fața incertitudinii, continuarea rutinei profesionale a devenit o formă de rezistență morală. Dumitru a exprimat legătura profundă dintre identitatea etnică și supraviețuire: „Am rezistat pentru că sunt român”. În aceste cuvinte se regăsește convingerea că apartenența etnică nu este doar un dat cultural, ci și o resursă interioară. Aceste declarații arată limpede că, dincolo

de pierderile materiale, oamenii își sprijină rezistența pe patru piloni: familia, credința în viitor, profesia și identitatea etnică. În termenii teoriei capitalului social, legăturile familiale și etnice au fost decisive pentru supraviețuire, chiar dacă relația cu instituțiile statului ucrainean s-au deteriorat.

În ceea ce privește impactul războiului, comunitatea românească a parcurs un drum dificil: de la mobilizarea solidară din primele luni ale războiului la o oboseală colectivă tot mai vizibilă. După patru ani de incertitudine și tensiune s-au instalat retragerea și lipsa de speranță. Această „oboseală de război” nu este doar o stare de epuizare fizică, ci un fenomen psihosocial profund. Ea se manifestă prin stres cronic, prin pierderea încrederii în viitor, prin banalizarea morții și printr-o epuizare emoțională care apasă asupra întregii comunități.

Dificultățile cu care oamenii se confruntă nu se reduc la dimensiunile economice sau militare. Ele ating și nucleul social al comunității. Familiile destrămate, scăderea numărului de elevi și frica permanentă de mobilizare au erodat coeziunea, slăbind acele legături care, altădată, dădeau consistență vieții colective.

Și totuși, în mijlocul acestei provocări, există resurse de reziliență. Ele se sprijină pe patru piloni: familia, speranța, profesia și identitatea românească. Chiar dacă războiul a distrus multe structuri și resurse materiale, aceste repere simbolice și sociale continuă să ofere un minimum de stabilitate într-un context de instabilitate generalizată.

Identitate, educație și cultură

Discuția despre școlile cu predare în limba română a stârnit cele mai aprinse reacții în cadrul focus grupului. Din tonul participanților reieșea limpede că aici se află miezul neliiniștilor comunității: educația nu este percepută doar ca un serviciu public, ci ca terenul principal unde se decide supraviețuirea identității românești.

George, cadru didactic, a încercat să ofere o prezentare echilibrată, evidențiind faptul că, cel puțin formal, sistemul permite predarea în limba maternă:

„După lege, Istoria Ucrainei, Apărarea Patriei și Limba și literatura ucraineană sunt în ucraineană, restul – în limba română... însă, părinții nu-și doresc mereu educația copiilor în limba maternă. Tot mai mulți își dau copiii la școli cu predare în ucraineană”. Potrivit respondentului, decizia părinților se orientează, pragmatic, spre școlile ucrainene, percepute ca „de viitor”. Părinții nu aleg neapărat din convingere, ci sub presiunea contextului politic.

Ion a mers mai departe, calificând actuala reformă drept „cea mai proastă” și acuzând-o de caracter anti-minoritar: „Eu am prins toate reformele școlare de la Cernenko până azi. Mai proastă decât aceasta n-a fost... Liceele bilingve de azi sunt liceele ucrainene de mâine. Asta trebuie să fie clar”. Aici intervine dimensiunea memoriei istorice. Participanții la focus grup au menționat o asimilare prin politici educaționale informale, în care statul, sub pretextul modernizării, reduce progresiv spațiul de afirmare al minorităților naționale.

Dumitru a adus însă în discuție o altă dimensiune – calitatea actului educațional:

„Compar cu copiii care vin la universități din Suceava sau Iași... jumătate pică, nu rezistă după anul întâi. Nivelul de cunoștințe în școlile noastre e obligatoriu de ridicat”. Dacă școlile românești nu produc absolvenți competitivi, părinții au încă un motiv în plus să migreze spre sistemul ucrainean.

Identitatea tinerilor. Tema păstrării identității în rândul tinerilor a fost discutată cu multă emoție. Pe de o parte, s-a afirmat despre mândria de a fi român. Dumitru a sintetizat această atitudine printr-o formulă simplă: „Am rezistat pentru că sunt român”. Această declarație arată cum identitatea etnică funcționează ca resursă psihologică și morală în momente de criză. Pe de altă parte, însă, participanții au recunoscut deschis că asimilarea este un proces vizibil. Un alt participant a exprimat această dilemă într-un registru moral: „Cei care spun că își vor învăța copiii într-o școală mare, în limba ucraineană, cred că îi trădează pe copii. Nu toți s-au născut miniștri sau savanți, dar toți au nevoie de identitate”. Alegerea școlii nu mai apare aici ca o simplă decizie pragmatică, ci ca o responsabilitate etică față de generațiile viitoare. Din perspectiva teoriei transmiterii intergeneraționale a identității, părinții devin veriga critică: ei pot consolida identitatea sau o pot slăbi, transformând-o într-o opțiune fragilă.

În cadrul discuției, Ion a adus în atenție o situație ilustrativă pentru dificultățile lingvistice cu care se confruntă elevii români. El a relatat experiența unei rude de-a sa, profesoară de limba română, care întâmpină frecvent situații în care copiii nu înțeleg explicațiile oferite și este nevoită să recurgă la traduceri în ucraineană:

„De multe ori este nevoită să le explice copiilor în limba ucraineană, într-un sat locuit de români, ceea ce le-a spus anterior în limba română. Le spune ceva în română, ei nu înțeleg, și atunci le zice: «Măi, dar în limba ucraineană asta sună așa...»”. Exemplul ilustrează dinamica asimilării cotidiene, prin care limba minorității riscă să devină secundară la nivel de percepție și înțelegere în educație.

Lipsurile culturale. O altă dimensiune discutată intens a fost lipsa resurselor culturale în limba română. Ion a descris concret această situație:

„Ne lipsește literatura foarte bună pentru copii în limba maternă. În bibliotecile școlare nu există cărți atractive,

colorate... părintele va cumpăra cartea mai frumoasă, chiar dacă e în ucraineană”. Dacă oferta culturală în română rămâne vizibil inferioară celei ucrainene, opțiunea părinților și a copiilor devine previzibilă.

Problema se amplifică în mediul digital, unde lipsa de conținut românesc îi lasă pe copii expuși la algoritmi străini. Dumitru și Tudor au punctat:

„Ar fi de folos desene animate, filme istorice, materiale video în română. Copiii s-ar obișnui cu limba română corectă... acum învață din TikTok în rusă sau ucraineană”. Se conturează astfel „o bătălie” pe frontul cultural digital, unde identitatea nu mai este transmisă exclusiv prin familie și biserică, ci este modelată de platformele globale. În acest context, lipsa unor resurse moderne și atractive în limba română accelerează procesul de asimilare. Totuși, participanții au amintit și de inițiative pozitive, precum concursurile de poezie sau de desen, percepute ca insule de „însănătoșire culturală”.

Educația a fost prezentată ca un teren central al luptei identitare: reforma școlară este percepută de participanți nu ca o formă de modernizare, ci ca un instrument de ucrainizare. În acest context, deciziile părinților devin decisive. Identitatea tinerilor se conturează într-o ambivalență permanentă. Pe de o parte, există mândria declarată de a fi român; pe de altă parte, această mândrie este amenințată de riscul asimilării prin educație și prin expunerea la mediile digitale. La aceasta se adaugă un deficit cultural acut: lipsa literaturii atractive pentru copii și a conținutului multimedia în limba română îi împinge pe cei mici spre universul ucrainean sau rusesc, unde oferta este mai bogată și mai seducătoare.

Există, totuși, inițiative valoroase – concursuri, activități școlare, evenimente culturale – care creează insule de rezistență simbolică. Totuși, fragilitatea lor arată că fără o politică culturală coerentă, aceste eforturi rămân insuficiente pentru a contracara presiunile asimilării.

Religie și viață spirituală

Pentru respondenții din regiunea Cernăuți, biserica nu este doar un spațiu al credinței, ci un pilon fundamental al identității românești. În lipsa unor școli puternice și a unei politici culturale coerente, comunitatea găsește în ea un refugiu simbolic și instituțional. Dumitru a exprimat direct această idee: „Unitatea trăiește prin biserică. Dacă trecem prin aceste încercări și nu ne vom asimila, avem viitor. Sperăm să avem sprijin și de la Patriarhia Română”. Afirmatia lui Dumitru are două straturi de interpretare: la nivel comunitar, biserica oferă sentimentul de coeziune și continuitate (un „acasă spiritual”), iar la nivel geopolitic apare nevoia de aderare

la Patriarhia Română, percepută ca garant al autenticității identitare și canonice. Biserica funcționează ca o instituție ce oferă capital simbolic, locul unde românii își reînnoiesc apartenența prin ritualuri. Într-un context de criză, ritualul religios devine nu doar o practică spirituală, ci și un act de rezistență culturală.

Tensiunile confesionale și efectele lor sociale. Discuția a adus inevitabil în prim-plan conflictul dintre bisericile ortodoxe din Ucraina – cea legată istoric de Moscova și cea afiliată Kievului (Patriarhia de la Constantinopol). Aceste tensiuni, amplificate de război, au afectat comunitatea românească. Ion a remarcat mo-

dul în care statul a folosit contextul pentru a-și extinde controlul asupra vieții religioase: „Statul adoptă legi sub pretextul războiului în defavoarea minorităților. Inclusiv în domeniul religios se caută justificări pentru a controla bisericile”.

Această observație sugerează fenomenul de securitizare a religiei: sub pretextul apărării de influența Moscovei, autoritățile riscă să atingă și parohiile românești. Tudor a descris efectele acestei presiuni în viața de zi cu zi: „Oboseala vine și din faptul că poliția și statul vânează oamenii. Și în biserică se simte asta: tensiunile au rupt comunitatea. Unele biserici au fost ocupate cu forța”. Astfel, biserica – deși centru al identității – devine totodată un spațiu al diviziunilor.

Opiniile participanților privind măsurile statului ucrainean au fost divergente. Pentru unii, ele erau necesare

pentru desprinderea de Moscova. Pentru alții, ele reprezentau o ingerință în viața religioasă și, implicit, o restrângere a libertății minorităților. În centrul discuției a rămas, însă, o dorință comună: ca parohiile românești să fie recunoscute oficial de Kiev sub Patriarhia Română, fără a fi obligate să aleagă între Moscova și Kiev. Participanții la discuții și-au exprimat aspirația către o autonomie spirituală în interiorul unui stat multiethnic. Dincolo de tensiuni și presiuni, biserica rămâne un spațiu de consolare și reziliență morală. Biserica funcționează ca un capital simbolic și cultural, devenind principalul reper într-un context marcat de lipsuri culturale. Dincolo de tensiuni și diviziuni, religia rămâne un mecanism important de rezistență.

Informare și securitate informațională

Participanții la focus-grup au subliniat faptul că spațiul informațional este dominat de platformele digitale. Facebook și YouTube au fost menționate constant ca surse principale de știri, completate însă de canalele de televiziune românești, acolo unde acestea pot fi accesate. Unul dintre participanți a rezumat: „Facebook și YouTube sunt sursele cele mai mult folosite zilnic”. Altul a adăugat, accentuând importanța accesului la media românească: „Avem și televiziunea română, unde mai prindem informații verificate”.

Această dublă orientare arată că românii din Ucraina navighează între două lumi informaționale: pe de o parte, cea globală și fragmentată a social media; pe de altă parte, cea cultural-identitară a televiziunilor românești sau agențiilor de presă locale. Comunitatea românească din regiunea Cernăuți a menționat că este nevoită să consume conținut informațional din România pentru a compensa deficitul de informație în limba maternă din spațiul ucrainean.

Discuția despre *fake news* a scos în evidență mai degrabă strategii empirice decât instrumente instituționale de verificare a știrilor. Participanții nu au vorbit despre fact-checking profesional, ci despre experiența practică acumulată în cotidian: „Ne dăm seama dacă o știre e falsă atunci când o comparăm cu mai multe surse... dacă

nu e confirmată, nu o luăm în serios”. Această mărturie arată că oamenii și-au dezvoltat un simț practic al informării, un fel de alfabetizare media empirică. Nu este formalizată prin educație, dar funcționează ca un mecanism de supraviețuire informațională într-un mediu saturat de propagandă și incertitudine.

O altă temă recurentă a fost polarizarea. Un participant a spus: „Fiecare își caută sursa care îi confirmă convingerile. Asta creează polarizare”. Această observație corespunde logicii „camerelor de ecou”: indivizii caută informații care le întăresc propriile convingeri, iar algoritmiile platformelor sociale amplifică tendința. Pentru comunitatea românească, efectul este dublu: pe de o parte, oamenii rămân conectați la o lume globală; pe de altă parte, devin vulnerabili la manipulări, teorii ale conspirației sau știri false.

În condiții de război, informarea nu mai este doar o chestiune de cunoaștere, ci și de securitate. Participanții au remarcat că dezinformarea circulă constant în comunitățile lor, mai ales în legătură cu frontul, mobilizarea sau poziția României. Percepția generală este că oamenii trăiesc într-un câmp informațional militarizat, unde adevărul și minciuna se transformă în arme. Într-un asemenea context, vigilența devine nu doar o abilitate utilă, ci o necesitate.

Relația cu România și Uniunea Europeană

România nu este doar un vecin apropiat al Ucrainei, ci principalul garant al supraviețuirii identității românești din regiunea Cernăuți, potrivit respondenților. Aproape orice discuție despre sprijin extern a început prin referiri la România, ce ceea ce confirmă locul deosebit al acestui stat în memoria colectivă. Ajutorul

educațional și umanitar a fost apreciat de respondenți: „România ne-a ajutat cu burse, cu proiecte culturale, cu ajutoare umanitare”. Totuși, aceeași temă a burselor a stârnit și nemulțumiri, mai ales după suspendarea lor. Un participant a rezumat cu amărăciune: „Suspendarea burselor pentru elevi și studenți a fost o lovitură. Toc-

mai acum, când e mai greu". Astfel, bursele au fost percepute nu doar ca un sprijin material, ci și ca un semn de recunoaștere simbolică din partea Țării-Mamă.

Proiecte culturale și educaționale vizibile. În afară de burse, participanții au amintit numeroase proiecte culturale transfrontaliere: concursuri de poezie, festivaluri școlare, parteneriate cu universitățile din Suceava și Iași. Aceste activități au fost percepute ca „insule de normalitate” și continuitate identitară în mijlocul nesiguranței, cu valoare nu doar educațională, ci și simbolică. Ele transmit comunității sentimentul că „nu suntem singuri”. Din perspectivă sociologică, ele pot fi privite ca forme de capital simbolic transnațional – resurse venite din afară care adaugă prestigiu și legitimitate comunității locale.

Imaginea generală a relațiilor bilaterale dintre Kiev și București este pozitivă: România este văzută ca un sprijin constant pentru Ucraina în timpul războiului. Totuși, această apreciere este însoțită de o nuanță critică, exprimată clar de un participant: „România a fost un sprijin constant pentru Ucraina. Relațiile sunt bune, dar așteptăm mai multe pentru drepturile minorităților”. Se conturează astfel o percepție dublă: România este un aliat strategic și partener de încredere, dar în

același timp este așteptată să devină un avocat activ al minorității românești în dialogul cu Kievul. Comunitatea este loială statului ucrainean, dar nu renunță la apelul constant la România ca protector identitar.

Așteptările legate de UE. Aderarea Ucrainei la UE a fost discutată cu un optimism temperat. Comunitatea percepe acest proces ca o garanție externă pentru respectarea drepturilor minorităților naționale. Așa cum a spus Dumitru: „Aderarea ar trebui să garanteze respectarea drepturilor minorităților naționale, libertatea de circulație și o claritate legislativă”. UE este văzută ca arbitru imparțial, capabil să ofere ceea ce statul ucrainean singur nu reușește: protecția drepturilor culturale, educaționale și lingvistice. În termeni sociologici, putem vorbi de o externalizare a speranței: comunitatea își pune încrederea nu în mecanismele politice interne, ci în presiunea venită din afară.

Concluziile acestui capitol de discuții conturează o comunitate pentru care România rămâne reperul identitar și sprijinul vital, dar și o sursă de așteptări și frustrări. Proiectele culturale și educaționale sunt percepute ca ancoră de continuitate, în timp ce relațiile bilaterale, deși pozitive, sunt însoțite de cereri mai ferme pentru apărarea drepturilor minorității naționale.

Perspective și viitor

Participanții la interviu au vorbit deschis despre dificultățile cu care se confruntă comunitatea românească în 2025. Cea mai mare îngrijorare este legată de migrația masivă, care pustiește satele și școlile. Maria a spus cu tristețe: „Numărul copiilor scade. Școlile rămân fără elevi. Mulți au plecat și nu mai revin”. Putem vorbi de o eroziune demografică accelerată, care riscă să transforme comunitățile românești în relicve simbolice, lipsite de vitalitatea generațiilor tinere.

Educația este o altă zonă critică, percepută ca teren al asimilării. Ion a formulat temerea sa cea mai mare: „Reforma duce la ucrainizarea forțată. În câțiva ani, liceele bilingve vor dispărea”. Pe lângă școală, tensiunile religioase completează tabloul vulnerabilităților, așa cum remarcă Tudor: „Comunitățile sunt dezbinat de problema bisericii... oamenii nu mai știu unde să se ducă. Unii vor să fie așa cum a fost, alții nu mai înțeleg ce să facă”. În plus, războiul a adus cu sine probleme sociale acute. Astfel, prezentul comunității nu poate fi redus doar la dimensiunea politică sau educațională, este vorba despre o criză multidimensională, cu efecte profunde asupra vieții sociale.

Întrebați despre viitor, participanții au oscilat între speranță și pesimism. Ion a ales un ton de încredere condiționată: „Dacă vom trece prin aceste încercări și nu ne vom asimila, comunitatea românească va exista și peste 15 ani”. Această viziune pune accentul pe reziliență culturală: dacă identitatea rezistă, restul se poate

reconstrui. În schimb, Dumitru a legat viitorul de sprijinul extern: „Viitorul depinde de sprijinul României. Dacă acesta va continua, există șanse. Dacă nu, identitatea noastră va dispărea”. Această afirmație ilustrează o dependență de factorul extern. Comunitatea nu se percepe suficient de puternică pentru a supraviețui doar prin resursele proprii; viitorul este proiectat ca un rezultat al sprijinului României și al UE.

La final, moderatorul i-a invitat pe participanți să formuleze mesaje către autoritățile române și ucrainene. Către România, apelurile au fost dominate de dorința de continuitate și sprijin: „Să continuați bursele, să sprijiniți școlile și bisericile noastre”; „avem nevoie de cărți, filme, concursuri în limba română”. Aceste cereri arată că educația și cultura sunt percepute drept esența rezistenței identitare. Bursele, manualele, concursurile nu sunt doar instrumente practice, ci simboluri ale legăturii vii cu România.

Către Ucraina, mesajele au fost mai critice, dar la fel de clare:

„Respectați drepturile minorităților, nu forțați ucrainizarea”; „recunoașteți dreptul parohiilor românești de a se afilia Patriarhiei Române”. Aceste declarații exprimă dorința de recunoaștere și respect, nu de separare. Comunitatea românească din regiunea Cernăuți dorește să fie parte integrantă a Ucrainei, dar cu păstrarea propriei identități.

Concluzii

Interviul de tip focus-grup din regiunea Cernăuți a evidențiat faptul că, în 2025, comunitatea românească din Ucraina traversează o perioadă marcată de tensiuni profunde: războiul a adus suferință, depopulare și epuizare colectivă, dar tocmai în acest context dificil identitatea românească rămâne un reper fundamental de rezistență și speranță. Experiențele participanților se întretes într-o narațiune comună despre fragilitate identitară și, în același timp, despre capacitatea de a rezista.

Războiul și-a lăsat amprenta asupra tuturor dimensiunilor existenței. Satele au tot mai puțini locuitori, familiile s-au destrămat, iar moartea – după cum observa Tudor – a devenit „ceva normal”. Oboseala provocată de conflict a fost descrisă în multiple feluri: pentru unii înseamnă dispariția speranței, pentru alții un stres continuu, o apăsare morală sau o banalizare a tragediei. Aceste mărturii converg spre conturarea unei traume colective care afectează nu doar traiectoriile individuale, ci și memoria comună. Cu toate acestea, chiar în acest context marcat de incertitudine, participanții au identificat resurse de rezistență: familia, profesia, credința și identitatea românească.

Reforma educațională din Ucraina a fost interpretată ca un proces gradual de ucrainizare, iar alegerea unor părinți de a-și înscrie copiii la școli ucrainene a fost percepută ca o renunțare la identitate. Această situație reflectă tensiunea dintre adaptarea pragmatică la cerințele societății majoritare și dorința de păstrare a limbii și culturii românești. Deficitul de resurse culturale moderne în limba română – cărți atractive, conținut multimedia, materiale educaționale – accentuează această problemă. În lipsa unor alternative în limba maternă, copiii sunt expuși predominant conținutului ucrainean sau rusesc, inclusiv pe platformele digitale.

Religia ocupă un loc ambivalent în viața comunității: este atât o sursă de solidaritate, cât și teren de tensiune. Pe de o parte, biserica este percepută ca nucleul identității românești, spațiul unde „trăiește unitatea”, după cum sublinia Dumitru. Pe de altă parte, conflictele dintre bisericile ortodoxe și măsurile legislative adoptate în contextul războiului au generat fracturi sociale. Comunitățile românești se simt obligate să aleagă între Moscova și Kiev, deși aspiră la o recunoaștere oficială sub Patriarhia Română. Această situație exprimă dorința de autonomie spirituală într-un stat multiethnic.

În plan informațional, comunitatea navighează între două universuri: cel global, dominat de Facebook și YouTube, și cel identitar, susținut de canalele media românești. Membrii comunității încearcă să identifice dezinformarea prin verificarea multiplă a surselor și printr-un raționament personal, dar în absența unor mecanisme instituționale de fact-checking în limba ro-

mână rămân expuși la manipulare. Fenomenul „camelor de ecou” – căutarea selectivă a informațiilor care confirmă propriile convingeri – generează polarizare și erodează încrederea în instituții.

Relația cu România constituie un element central al întregii discuții. Sprijinul oferit – prin burse, proiecte culturale și ajutor umanitar – a fost perceput ca vital. Suspendarea bursei a generat sentimente de frustrare și abandon. Dincolo de valoarea materială, aceste burse aveau o semnificație simbolică: reprezentau dovada că Țara-Mamă nu și-a uitat comunitatea. Proiectele culturale, concursurile și parteneriatele universitare sunt văzute ca spații de continuitate identitară, care ajută comunitatea să se simtă parte atât a lumii românești, cât și a celei europene. Deși relațiile româno-ucrainene sunt evaluate pozitiv, există așteptarea ca România să adopte o poziție mai fermă în apărarea drepturilor minorității românești.

UE este privită ca un posibil garant extern al protecției minorităților. Participanții speră ca procesul de apropiere a Ucrainei să aducă libertate de circulație, flexibilitate legislativă și respect pentru diversitate. În această perspectivă, UE devine un „factor de speranță” – un cadru care, deși îndepărtat, este investit cu rolul de arbitru și protector.

Privind spre viitor, comunitatea oscilează între optimism și îngrijorare. Ion consideră că, dacă vor reuși să reziste asimilării, românii vor continua să existe și peste 15 ani. Dumitru, însă, avertizează că fără sprijin identitatea riscă să dispară. Această dualitate arată că viitorul este perceput ca fiind condiționat: nu depinde exclusiv de forțele interne ale comunității, ci și de contextul geopolitic și de sprijinul extern. Mesajele adresate autorităților confirmă această logică: de la România se așteaptă continuitate în acordarea de burse și alte forme de sprijin, iar de la Ucraina se solicită respectarea drepturilor minorităților și recunoașterea parohiilor sub Patriarhia Română.

Focus grupul relevă faptul că viitorul comunității românești din regiunea Cernăuți depinde de trei factori principali: sprijinul continuu al României, flexibilitatea legislativă a Ucrainei și capacitatea comunității de a-și mobiliza resursele interne. Dacă aceste trei dimensiuni converg, comunitatea poate nu doar să reziste, ci și să-și consolideze identitatea în spațiul european. În caz contrar, riscul este acela al transformării într-o comunitate invizibilă, absorbită treptat de cultura majoritară și de spațiul său informațional.

INTERVIUL DE TIP FOCUS GRUP,

29 septembrie 2025 (14:00–16:30)

La discuția de tip focus grup au participat online cinci persoane, cu vârste cuprinse între 40 și 65 de ani (trei femei și doi bărbați). Grupul a inclus atât reprezentanți ai mediului rural (majoritatea), cât și persoane din localități apropiate de Ismail și Reni. Printre participanți s-au numărat cadre didactice, un preot, un pensionar activ în viața comunității și persoane cu experiență de voluntariat.

Toți respondenții locuiesc în regiunea Odesa și au locuit cei patru ani de război în Ucraina. Pentru protejarea identității participanților, numele reale au fost înlocuite cu pseudonime.

Impactul războiului asupra comunității românești din regiunea Odesa

Unul dintre primele aspecte semnalate în cadrul discuțiilor a fost scăderea dramatică a populației. Ana, cadru didactic, a relatat că „dacă în 2020 școala avea peste 200 de elevi, astăzi mai sunt 151, dintre care 11 învață la distanță”. Ea a descris sate întregi cu „jumătate din case pustii”, iar fenomenul este perceput ca un „dezastu”. Situația nu se limitează la o singură localitate, ci este vizibilă în întreaga zonă: școli aproape pustii, străzi lipsite de viață și gospodării abandonate.

Petru, preot ortodox, a completat tabloul subliniind că „mortalitatea a crescut, copii nu se mai nasc, iar emigrarea a lăsat satele pustii”. Dacă altădată bisericile erau pline la sărbători, acum „15–20 de oameni, dacă avem la slujbă, asta e bine”.

Elena, care locuiește într-un sat apropiat de Ismail, a descris viața cotidiană sub bombardamente și alerte aeriene: „În timpul lecțiilor intrăm în subsol... grădinița nu lucrează pentru că nu are adăpost. Oamenii așteaptă pacea ca pe o izbăvire”.

Un element care reiese cu pregnanță din mărturiile participanților, deși adesea omis în presă, este metamorfoza regiunii într-un coridor logistic cu dublă funcționalitate – militară și economică. Drumurile către Reni, Ismail și Galați s-au transformat în artere de transport greu, pe care tranzitează atât cereale, cât și convoaie militare. Participanții au evocat episoade concrete care ilustrează modul în care infrastructura locală a devenit vulnerabilă: atacuri asupra unor stații de distribuție a gazelor sau incendii la benzinării, evenimente care au generat panică imediată și au determinat deplasări temporare ale locuitorilor către satele învecinate. Astfel, spațiul vieții cotidiene este reconfigurat de proximitatea acestui coridor strategic, dând naștere la ceea ce am putea numi o „geografie a fricii” – o realitate spațială constant alimentată de imprevizibilitatea atacurilor și de militarizarea progresivă a rutelor obișnuite. Viața de zi cu zi devine astfel marcată de o tensiune permanentă.

Victor a relatat experiența din primele zile ale invaziei: discuții tensionate cu rude din Rusia și implicarea sa ca voluntar la punctul vamal Orlovka–Isaccea, unde a ajutat refugiați și a distribuit ajutoare. El a observat că „românii noștri au ieșit mai puțin, mai ales la început; au plecat mai mult bulgari și găgăuzi”, subliniind astfel diferențe de comportament între comunitățile etnice din zonă.

Toți participanții au recunoscut că resimt ceea ce psihologii numesc „oboseală de război”. Ana a vorbit despre pierderea a cinci consăteni „dați dispăruți”, ceea ce amplifică angoasa comunității: „Se știe că au murit, dar nu se spune oficial, ca să nu fie prea mare spaima”. Petru a numit această stare „oboseală morală”, iar Elena a descris-o prin „grija de ziua de mâine și lipsa curajului tinerilor (bărbaților) de a ieși din case”.

Se conturează astfel un paradox: oamenii par „imuniizați” de război, obișnuiți cu sirene și explozii, dar în același timp trăiesc sub o presiune constantă, cu frica mobilizării forțate și cu sentimentul că viitorul le scapă de sub control. A fost menționată și absența bărbaților din sate. Mulți au fost mobilizați, alții au emigrat. „Satul a rămas fără bărbați, dacă se aprinde un incendiu, nu are cine să-l stingă”, a spus Elena. În locul solidarității inițiale, acum predomină teama și izolarea. „Mulți stau închiși, nu ies de trei ani din curte”, a spus Victor.

Participanții au relatat situații dramatice care depășesc cu mult formula generică a „absenței bărbaților din sate”. Au fost evocate cazuri concrete în care tractoriști au fost ridicați direct de pe drum, utilajele agricole rămânând abandonate în mijlocul câmpului sau un șofer de autobuz reținut brusc, cu pasagerii lăsați în vehicul, fără explicații. Asemenea episoade creează un vid acut de forță de muncă calificată și declanșează ceea ce am putea numi micro-crise: nu mai există persoane care să poată stinge incendii, să repare drumurile sau să continue lucrările agricole în perioadele critice ale anului.

DESFĂȘURAT ÎN REGIUNEA ODESA

Întrebați ce i-a ajutat să reziste, participanții la interviu au evocat în primul rând credința și familia. Petru a spus: „Gândul că într-o zi se va termina ne ține în picioare”. Ana a descris „dorul de casă și obligația de a păstra cuibul pentru copii”. Elena a vorbit despre responsabilitatea față de elevi și despre rolul mamelor de a „păstra focul în vatră ca să aibă copiii unde reveni”. Din aceste mărturii reiese că reziliența vine din familie, credință și legătura cu casa și pământul, nu din sprijinul statului.

Membrii comunității românești din regiunea Odesa au relatat incendii repetate în zona Bălților Dunării, cu focuri care au ars zile întregi, simultan, în trei-patru puncte distincte. De asemenea, în apropierea poligo-

nului militar au fost semnalate arderi masive de vegetație, cu flăcări și nori de fum înaintând amenințător spre așezările umane. Deși oamenii au încercat inițial să intervină cu tractoare pentru a stăvili avansul focului, frica de a fi „ridicați” de către autoritățile militare i-a determinat pe mulți să se retragă. Participanții au sugerat că anumite incendii ar putea fi premeditate. Astfel, războiul nu mai este perceput doar ca o amenințare militară, ci și ca o agresiune asupra mediului în-suși, care pune în pericol spațiul în care oamenii trăiesc și muncesc de generații. Această dimensiune ecologică a conflictului merită o atenție mai mare, pentru că afectează pe termen lung modul în care comunitatea își poate continua traiul obișnuit.

Identitate, educație și cultură

Situația școlilor a stârnit reacții puternice, fiind percepută drept terenul central al luptei pentru păstrarea identității. Ana, cadru didactic, a subliniat scăderea numărului de elevi și faptul că multe familii au părăsit satul definitiv. Victor a completat această imagine, amintind că în școală cadrele didactice s-au redus de la 40 la 24, iar pensionările frecvente fac dificilă menținerea unei oferte educaționale stabile.

Dincolo de explicația demografică, adesea invocată ca factor principal, analiza mărturiilor relevă existența unor mecanisme instituționale și birocratice care reduc treptat, dar sistematic, spațiul educațional în limba română. În satele cu populație preponderent românească – considerate „pure” din perspectivă etnică – clasele în limba română dispar treptat, iar trecerea la predarea în ucraineană se realizează accelerat, începând cu clasa a V-a.

La nivelul rețelei școlare, datele sunt îngrijorătoare: în decurs de un singur an școlar, numărul de școli a scăzut de la 17 la 16, efectivul de elevi a coborât de la 4.182 la 3.943, iar 13 clase au fost desființate. Reforma liceală introduce praguri aproape imposibil de respectat pentru comunitățile rurale dispersate, existând riscul real ca liceele cu cele mai multe clase să fie retrogradate la statut de gimnaziu. Privite în ansamblu, aceste elemente conturează un proces de „îngustare” instituțională a educației în limba română, un fenomen mult mai complex și mai insidios decât simpla scădere numerică a elevilor.

Din discuții reiese că, formal, există în continuare posibilitatea predării în limba română, însă profesorii resimt presiunea de a participa la cursuri și perfecționări în ucraineană. Ana a explicat că programele de pregătire pe care le făcea în România nu mai sunt recu-

noscute, fiind obligată să urmeze doar formările acreditate la Odesa. Această situație generează frustrare și percepția că reforma educațională, deși prezentată ca o modernizare, reduce indirect spațiul de manifestare pentru limba română.

Participanții au vorbit despre dificultatea păstrării identității românești în rândul noilor generații. Elena a descris cazul unor elevi care, deși studiază la școală în limba română, se orientează tot mai mult spre ucraineană și spre alte limbi, prin rețele sociale. Ea a accentuat rolul părinților și al profesorilor în transmiterea identității: „Noi păstrăm focul în vatră pentru ca ei să aibă unde reveni”.

Participanții au remarcat că oferta culturală în limba română este redusă, mai ales pentru copii și tineri. Manualele, cărțile sau resursele educaționale moderne sunt insuficiente, iar accesul la conținut digital în română este aproape inexistent. Victor a subliniat că „elevii de la sate învață din rețele în rusă sau ucraineană”, ceea ce duce la o asimilare accelerată. Concursurile școlare, iarmaroacele de solidaritate sau evenimentele organizate local reprezintă „insule de rezistență culturală”, dar insuficiente pentru a contracara asimilarea. În ansamblu, educația și cultura sunt percepute ca domenii cruciale, în care identitatea românească este menținută mai degrabă prin eforturi individuale (profesori, familii, preoți) decât printr-un cadru instituțional solid. Din perspectiva comunității, școala nu este doar un spațiu de formare profesională, ci nucleul unde se decide viitorul identității românești.

Religie și viață spirituală

Majoritatea participanților la interviu din sudul Basarabiei a subliniat importanța bisericii ca spațiu de păstrare a identității lingvistice. Petru, preot ortodox, a descris schimbarea dramatică a participării la serviciile divine: „Dacă înainte bisericile erau pline, la sărbători, acum nici vorbă de așa ceva”. Depopularea satelor și plecarea tinerilor au slăbit vizibil viața religioasă. Mulți bărbați evită să vină la slujbe de teamă să nu fie prinși și luați pe front.

Petru a explicat că în regiunea Odesa nu se resimte aceeași presiune ca în alte părți ale Ucrainei, dar situația rămâne complicată. Mitropolitul local, perceput ca prorur, are o influență puternică în zonă, iar comunitățile românești se simt prinse „între două focuri”: pe de o parte presiunea Moscovei, pe de altă parte încercările Kievului de a impune trecerea parohiilor sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ucrainene Autocefale. A fost menționat faptul că Ucraina nu i-a permis Bisericii Ortodoxe Române să se înregistreze oficial, ceea ce a fost perceput ca un abuz.

Un participant a remarcat că, spre deosebire de Cernăuți, „la noi nu au venit să ia bisericile cu forța”. Totuși, există o neliniște constantă că acest lucru s-ar putea întâmpla. A fost amintit un incident la o înmormântare, când preotul local a primit ordin să nu deschidă biserica, iar capelanul ucrainean a fost nevoit să officieze slujba afară. Astfel de episoade alimentează sentimentul că autoritățile religioase și instituțiile statutului ar putea oricând interveni asupra comunităților românești.

În pofida acestor tensiuni, biserica rămâne un spațiu de rezistență spirituală și identitară. Credincioșii se roagă regulat în limba română și mulți văd în faptul că nu li s-au luat lăcașurile de cult un semn de protecție divină: „Poate ne păzește Dumnezeu că n-avem sate de naționaliști ucraineni, altfel ar fi ca la Cernăuți”.

În ciuda participării reduse la slujbe, oamenii continuă să se roage pentru pace. Pomenirea eroilor sau organizarea de acțiuni de solidaritate, sunt percepute ca modalități prin care religia se împletește cu viața socială în timpul războiului. Elena a remarcat că la școli, în fiecare dimineață, la ora 9, lecțiile se opresc pentru a intona imnul și pentru a comemora eroii. Credința/rugăciunea nu mai este doar o dimensiune spirituală, ci o formă de reziliență în perioada războiului.

Informare și securitate informațională

Participanții la interviu au relatat că folosesc preponderent televiziunea și rețelele sociale pentru a se informa zilnic, dar există o diferență clară între generații. Persoanele mai în vârstă preferă televiziunea ucraineană și românească, în timp ce tinerii consumă în special informație prin internet, rețele și aplicații de mesagerie. Ana a menționat că, deși mulți urmăresc programele ucrainene, există și o nevoie de acces constant la mass-media românească, considerată mai apropiată

cultural și mai credibilă. Victor a spus: „În ceea ce privește informația, acum toată lumea o ia de pe internet. Este YouTube, este Facebook, mulți au Telegram, mai puțin de la televizor, că nu are lumea timp să privească. Ziare nu mai primim deloc. Informațiile circulă prin Viber, de la unul la altul, și așa aflăm ce se întâmplă”. Această mărturie arată cum fluxul informațional s-a mutat în mare parte în mediul digital, unde știrile circulă rapid, dar adesea fără verificare.

Problema știrilor false. Toți participanții au recunoscut că fenomenul dezinformării este foarte prezent, mai ales pe rețelele sociale. Victor a subliniat că se confruntă frecvent cu știri alarmiste care circulă pe grupurile locale și că oamenii „nu mai știu ce să creadă”. O parte dintre participanți a spus că verifică informațiile prin comparație între surse – de exemplu, confruntând știrile ucrainene cu cele românești sau cu surse europene. Totuși, mulți din comunitate nu au deprinderi de verificare și „iau de bun ce văd pe internet”. Ana a completat, spunând: „Noi urmărim canale românești prin internet, acolo mai găsim informații clare. Din Ucraina nu înțelegi întotdeauna ce se întâmplă, iar canalele rusești încă mai apar, dar acolo rămâi dezinformați complet”. Această observație evidențiază dubla vulnerabilitate: pe de o parte, lipsa de transparență în comunicarea oficială din Ucraina, pe de altă parte riscul de manipulare prin canale rusești, încă accesibile în regiune.

Accesul la informație veridică. Potrivit participanților la interviu, românii din regiunea Odesa au la dispoziție foarte puține informații de calitate în limba maternă. Elena a subliniat lipsa unui post de radio sau TV local în română și faptul că, în sate, oamenii se bazează pe „ce prind cu antena”, care uneori aduce doar canale străine sau rusești. Această situație vulnerabilizează comunitatea la propagandă și întărește riscul de asimilare informațională.

Discuția a arătat că oamenii sunt conștienți de pericolul manipulării, dar soluțiile sunt mai mult individuale decât colective. Profesorii au vorbit despre necesitatea de a-i învăța pe copii să recunoască știrile false, însă resursele și materialele educaționale lipsesc. În lipsa unor programe clare, alfabetizarea media rămâne o sarcină improvizată, dependentă de inițiativa câtorva cadre didactice.

În ansamblu, securitatea informațională a comunității românești din sudul Basarabiei este supusă unor grele încercări: dependența de surse externe, expunerea la știri false și lipsa unui spațiu informațional propriu fac ca oamenii să se bazeze mai ales pe încrederea personală în anumite canale sau pe comparații intuitive între surse.

Relația cu România și Uniunea Europeană

Majoritatea participanților a subliniat că România a reprezentat principalul sprijin extern în anii de război. Ana a menționat că „prin sate au venit preoți și diaconi din România cu ajutoare, cu alimente și cu bani”. Acest ajutor umanitar a fost perceput nu doar ca suport material, ci și ca un gest de solidaritate frățească.

Granturile și proiectele educaționale au fost, de asemenea, evidențiate de mai mulți participanți. Elena a amintit de programele prin care au fost sprijinite școlile românești: „Au fost granturi prin care au fost sprijinite școlile noastre, chiar și 14 unități de învățământ din regiunea Odesa au beneficiat. Pentru noi a contat enorm, mai ales acum, în război”. Astfel de proiecte au contribuit la menținerea școlilor și la susținerea identității românești.

Unii respondenți au insistat asupra importanței contactului direct cu România. Victor a subliniat: „Am participat la Congresul învățătorilor din România și faptul că am fost primiți acolo, chiar dacă o singură dată, înseamnă foarte mult. Când suntem chemați la noi acasă, în România, simțim că nu suntem uitați”. Chiar dacă aceste ocazii au fost rare, ele au un impact simbolic puternic.

În același timp, o parte dintre participanți au exprimat nemulțumiri. Ana a remarcat cu amărăciune: „Răspunsul la toate binefacerile statului român îl vedem prin închiderea școlilor noastre. Parcă ajutorul primit se lovește de zidurile puse de Kiev”. Această percepție sugerează că sprijinul României, deși valoros, nu poate compensa măsurile restrictive din partea statului ucrainean. Un alt participant a formulat și mai direct așteptările comunității: „România ne ajută cu multe lucruri, dar vrem să ridice vocea pentru noi. Dacă nu ne

apără nimeni, încet-încet vom dispărea ca români aici”.

Mai mulți participanți și-au exprimat așteptări minime privind integrarea Ucrainei în UE. Unii au formulat clar dorința de „respectarea drepturilor noastre ca minoritate națională și libertatea de circulație”. Uniunea Europeană este privită ca un garant extern, capabil să ofere „ceea ce Kievul nu oferă pe deplin – protecția identității și o legislație echitabilă pentru minorități”.

Perspective și viitor

Atunci când au fost invitați să reflecteze asupra viitorului comunității, participanții au oscilat între speranță și realism. Majoritatea au afirmat că totul depinde de finalul războiului și de întoarcerea celor plecați. Ana a spus că viitorul satelor românești va exista doar dacă oamenii se vor întoarce înapoi: „Ar fi foarte bine să se întoarcă lumea care a plecat și atunci e clar că va fi și numărul populației mai mare, va fi mai puține case puse. Cele mai importante întrebări la etapa actuală sunt transportul și medicina, căci dacă nu ai cum ajunge la centru – nici la doctor nu poți merge. Probleme sunt multe, dar așteptăm să se termine războiul”.

Alți participanți au completat cu speranțe legate de agricultură și educație. Elena a subliniat că prelucrarea pământului și reluarea vieții rurale pot reînvia comunitatea: „Așteptăm să se termine războiul, să vină oa-

menii acasă, să lucreze pământul. Dacă noi vom lucra pământul și vom construi case, atunci vor fi și copii la școală. Școala noastră este românească, dar are nevoie de elevi ca să existe”. Pentru comunitate, viitorul nu este conceput în termeni abstracti, ci ca o revenire la un mod normal de viață – gospodării locuite, câmpuri cultivate, copii la școală și slujbe cu multă lume la biserică. Un alt participant a vorbit despre dimensiunea demografică a viitorului cu un ton de optimism temperat: „Sper că vor veni timpurile bune și vom avea din nou viață la sate”. Ana a formulat una dintre cele mai emoționante mărturii, explicând că rezistența și speranța personală vin din rolul de mamă și de păstrătoare a casei: „Eu sunt acea persoană care păstrez cuibul. Îi păstrez ca să aibă copiii mei unde să vină. Asta mă ține pe mine. Speranța și credința că odată și odată se va termi-

na și Dumnezeu va fi cu noi”. În aceste cuvinte, viitorul apare ca o ancoră construită pe familie și credință.

Mesajele către autorități au sintetizat atât nevoile practice, cât și dorința de schimbare. Elena a spus că așteaptă, înainte de toate, respect: „România, în primul rând, să ne respecte, să ne vadă. Atâta timp cât eu am fost tratată ca româncă de către statul ucrainean, nu am primit recunoaștere nici la Kiev, nici la București. Sunt dezamăgită”. Un alt participant a formulat apelul la unitate într-un registru simplu, dar puternic: „Hai să dăm mână cu mână și românii, și ucrainenii. Poate și inimile să le unim, să fie mai bine”.

În ansamblu, viitorul comunității românești din regiunea Odesa este proiectat ca un drum dificil, dar nu lipsit de speranță. Condițiile pentru continuitate sunt clare: pace, revenirea celor plecați, sprijin pentru școli și infrastructură, și o voce mai puternică a României în apărarea drepturilor minorității. Speranța este puternic legată de familie și credință, iar imaginea „cuibului păstrat” rezumă cel mai bine reziliența acestor oameni care, în ciuda tuturor dificultăților, cred că va veni o zi în care comunitatea va renaște.

Concluzii

Focus grupul realizat în regiunea Odesa descoperă o comunitate românească profund afectată de război. Toate temele discutate – de la impactul conflictului, la educație, religie, informare și relația cu România – conturează imaginea unui spațiu în care oamenii trăiesc simultan cu oboseala de război și cu speranța păstrării identității etnice.

Depopularea satelor și lipsa bărbaților mobilizați sau emigrați au generat o anomalie socială accentuată. Școala și biserica, altădată centre de viață comunitară, se confruntă astăzi cu o criză demografică. În același timp, aceste instituții continuă să fie percepute drept ultimele bastioane ale identității românești. Educația în limba română supraviețuiește prin efortul individual al profesorilor și părinților, dar este sub presiunea reformelor ucrainene și a scăderii dramatice a numărului de elevi. Cultura locală românească rămâne vie doar prin evenimente punctuale și prin contactul simbolic

cu România. Religia, deși afectată de tensiunile bisericesti, continuă să ofere un cadru de rezistență spirituală, unde credința și speranța pentru pace sunt resurse de supraviețuire.

În plan informațional, comunitatea este prinsă într-un spațiu instabil, dominat de internet și rețele sociale, unde circulă atât informații utile, cât și știri false. Lipsa unor canale media în limba română la nivel local vulnerabilizează comunitatea, în special tinerii, care sunt expuși la propagandă și la asimilare culturală.

Relația cu România este privită cu optimism, dar și cu așteptări neîmplinite. Ajutorul umanitar, granturile educaționale și sprijinul simbolic au fost apreciate, însă participanții au transmis clar nevoia ca România să devină mai vocală în apărarea drepturilor lor. Privind spre viitor, participanții așteaptă pacea, întoarcerea celor plecați, reluarea vieții normale în satele românești. Imaginea „cuibului păstrat” de mame și bunici sintetizează cel mai bine efortul acestei comunități: de a rezista, de a proteja un spațiu cultural pentru copiii lor și de a menține vie identitatea românească, în ciuda tuturor provocărilor.

INTERVIUL DE TIP FOCUS GRUP,

29 septembrie 2025 (18:00–20:30)

La discuția de tip focus-grup au participat online cinci persoane, cu vârste cuprinse între 30 și 60 de ani (trei bărbați și două femei). Grupul a inclus atât participanți din mediul rural, cât și din localități mai apropiate de centre urbane, reprezentând diverse categorii socio-profesionale și situații familiale: cadre didactice, membri ai organizațiilor culturale, funcționari și părinți cu copii școlari.

Pentru protejarea identității participanților la interviul de tip focus grup, numele reale au fost înlocuite cu pseudonime.

Impactul războiului asupra comunității românești

Discuția a arătat că războiul a schimbat radical viața comunității românești din Transcarpatia, chiar dacă regiunea se află la o mare distanță de front. În prim-plan se află depopularea satelor. Ion a vorbit despre „pustiirea și distrugerea localităților”, observând că multe familii au plecat în străinătate și, „dacă războiul nu se încheie curând, mulți nu se vor mai întoarce”. Această imagine a fost completată de Mihai, care a descris transformările vizibile în spațiul cotidian: „Pe orice stradă vezi multe case goale... bătrânii au plecat dintre cei vii, iar tinerii sunt peste hotare”. Satul transcarpatic, cândva plin de viață, se confruntă acum cu o realitate a singurătății.

Efectele războiului asupra instituțiilor locale sunt la fel de acute. Elena a arătat că bugetele comunităților teritoriale au rămas pe jumătate neacoperite, iar funcționarea școlilor și instituțiilor publice s-a îngreunat. Ea a subliniat mai ales impactul psihologic asupra copiilor: „Tinerii sunt fără viitor, nu le mai simțim prezența în școli”. Andrei, profesor, a accentuat dimensiunea educațională a crizei, vorbind despre lipsa cadrelor didactice: „Situația este critică. Mulți tineri și profesori buni au plecat, nu știm dacă se vor întoarce vreodată”.

Participanții la interviul de tip focus grup au descris fenomenul „oboselii de război”. Irina a rezumat-o prin „despărțirea de cei dragi”, iar Ion a numit-o „obișnuirea cu războiul” – o adaptare periculoasă care transformă zgomotul sirenelor și știrile despre atacuri într-o banalitate cotidiană. Elena a recunoscut că oamenii gândesc doar pe termen scurt, „doar o lună înainte”, fără a putea planifica viitorul.

Totuși, în acest tablou sumbru, au fost menționate și resursele de rezistență. Credința, familia și speranța sunt principalele repere care dau putere comunității. Irina a vorbit despre dorința ca familia ei să se reunească „la vatra strămoșească, împreună la masă”, iar Andrei a subliniat că „credința în Dumnezeu ne ajută să fim pregătiți pentru orice”. Astfel, imaginea conturată de participanți este cea a unei comunități care trăiește între depopulare și speranță, între destrămarea structurilor sociale și sprijinul oferit de familie și credință. Războiul a adus pustiire, oboseală și insecuritate, dar în același timp a consolidat valorile intime, care rămân principala sursă de supraviețuire.

Identitate, educație și cultură

Tema identității și a educației a generat dezbateri intense. Majoritatea participanților a subliniat că școala rămâne spațiul central al păstrării limbii române și al transmiterii tradițiilor. Andrei, cadru didactic, a atras atenția asupra problemelor acute provocate de război: scăderea numărului de elevi și lipsa profesorilor. „Dacă nu se termină curând războiul și elevii plecați, care învață online, vor fi scoși din liste, multe clase și școli riscă să se închidă”, a spus el. Situația este percepută ca fiind critică, pentru că pierderea școlilor ar echivala cu pierderea identității.

În același timp, participanții au discutat despre reforma educațională, pe care mulți au văzut-o ca pe o amenințare la adresa minorităților, prin riscul diminuării rolului limbii române în școală. „Educația ar trebui să se facă până la ultimul copil. Dacă mai rămâne un singur elev într-o clasă, are dreptul la educație în limba maternă”, a spus Ion, criticând lipsa de sprijin real din partea autorităților.

În privința identității tineretului, opiniile au oscilat între speranță și îngrijorare. Elena a evidențiat rolul decisiv al familiei și al comunității, subliniind că în lo-

DESFĂȘURAT ÎN REGIUNEA TRANSCARPATIA

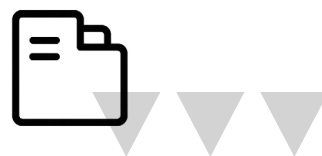
calitățile românești tradițiile încă se păstrează, iar biserica rămâne un sprijin prin rugăciunea în limba română. Mihai, însă, a avut o viziune mai critică: „Tineretul degradează foarte mult în ceea ce ține de identitatea românească. Vorbesc românește, dar nu mai gândesc în română. Se ghidează după internet și după bloggeri care nu au nicio legătură cu cultura românească”. El a relatat chiar și situații din propria familie, unde copiii nu mai disting clar între etnie și cetățenie.

Irina a completat că tradițiile constituie unul dintre ultimele repere prin care se transmite identitatea: „Se mai păstrează puțin datorită tradițiilor, mai ales celor de iarnă”. Totuși, participanții au recunoscut că transmiterea identității devine tot mai dificilă, influențată de migrație și de mediile digitale.

Discuțiile despre activitățile culturale au evidențiat atât inițiativele existente, cât și lipsurile. Elena a amintit de muzeul românilor din dreapta Tisei, care organizează activități educative și culturale – de la șezători literare la master-class-uri – atrăgând copii și tineri. În schimb,

Ion a vorbit cu nostalgie despre concursurile literare și de poezie care nu se mai desfășoară ca odinioară, precum „Floare eternă”, ce stimulau interesul elevilor și consolidau legăturile între comunități. „Concursurile și întrecerile ne-ar ajuta enorm, pentru că sunt o formă de a crește nivelul de cunoaștere și atașamentul față de limba română”, a spus el.

Astfel, educația și cultura apar ca piloni fundamentali ai identității comunității românești din Transcarpatia. Dacă școala, tradițiile și biserica mai oferă repere de continuitate, riscurile rămân evidente: scăderea numărului de elevi, lipsa profesorilor, presiunea reformelor și influența digitală amenință păstrarea identității pe termen lung.

Religie și viață spirituală

Discuția despre viața religioasă a evidențiat faptul că, în Transcarpatia, comunitatea românească nu a fost afectată direct de tensiunile confesionale din Ucraina, însă percepția generală este că acestea creează diviziuni artificiale. Ion a spus răspicat: „Oamenii din satele românești nu-și pun problema dacă e biserică ucraineană sau nu. Noi vrem biserica noastră românească, să păstrăm credința strămoșească”.

Aceeași atitudine de continuitate spirituală a fost împărtășită de Andrei, care a mărturisit: „M-am născut în biserica asta și vreau să mor în ea. Moda se schimbă, politica se schimbă, dar nimeni nu are dreptul să-mi ia

religia și limba din gură”. În aceste cuvinte se reflectă dimensiunea profund identitară a credinței: nu doar un ritual religios, ci o ancoră existențială a comunității. Totuși, participanții au remarcat și efectele indirecte ale războiului asupra vieții spirituale. Andrei a declarat că plecarea multor familii au slăbit comunitățile religioase: bisericile sunt tot mai pustii, iar activitățile colective tot mai rare. Dincolo de tensiuni și presiuni externe, religia rămâne pentru românii din Transcarpatia un spațiu de rezistență simbolică. Credința este percepută ca o formă de continuitate istorică și culturală, dar și ca sprijin moral într-o perioadă marcată de incertitudine.

Informare și securitate informațională

Respondenții au discutat despre sursele de informare și despre încrederea scăzută în presă. Ion a spus direct: „Nu mai am încredere în presă demult. Totuși, uneori citești câte un titlu pe internet, chiar dacă știi că informația nu mai e ce a fost odată”. Lipsa de încredere a fost împărtășită și de Elena, care a menționat că, după experiența ei în mass-media, „presa ucraineană nu mai prezintă realitatea; nu citesc și nu urmăresc aproape deloc știrile de acolo”.

În schimb, accesul la internet a fost considerat o re-

sursă importantă. Mihai a explicat că se informează în special din rețelele sociale, dar caută pagini oficiale: „De pe Facebook iau știri doar de pe pagini oficiale, ale instituțiilor sau personalităților publice”. El a recunoscut că această formă de informare e insuficientă, dar accesibilă.

Irina a subliniat că pentru mulți, televiziunile și emisiunile românești rămân o sursă mai credibilă decât presa ucraineană. Ea a spus: „Am impresia că de la posturile românești aflu mai veridic ce se întâmplă, decât

de la cele ucrainene”. Această orientare spre România ca spațiu informațional arată nevoia comunității de a compensa deficitul de informare în limba maternă.

În ansamblu, tabloul informațional este marcat de polarizare și scepticism. Participanții nu se bazează pe o singură sursă, verifică știrile prin comparație și recunosc că dezinformarea circulă ușor în comunități. Consumul de informație rămâne divers: rețele sociale, canale românești, presa ucraineană. Totuși, lipsa unor

surse de încredere în limba română și saturarea spațiului online cu știri contradictorii fac ca oamenii să dezvolte mai degrabă strategii personale, empirice, de selecție și verificare a informațiilor.

Relația cu România și Uniunea Europeană

Relația cu România a fost una dintre temele care au generat cele mai multe emoții. România este percepută ca principalul sprijin pentru păstrarea identității românești, însă așteptările comunității depășesc nivelul concret al sprijinului oferit până în prezent. Elena a evidențiat rolul burselor și al proiectelor educaționale susținute de România, considerate foarte importante pentru tineri. Întreruperea acestora a fost resimțită ca o pierdere simbolică: „Suspendarea burselor a fost o lovitură, pentru că tinerii aveau nevoie de acest ajutor și de sentimentul că România nu i-a uitat”.

Ion a insistat asupra importanței proiectelor culturale și a parteneriatelor transfrontaliere, care variază de la concursuri școlare până la festivaluri de tradiții: „Aces-te activități ne dau impresia că nu suntem singuri și că există legături vii cu Țara-Mamă”. El a remarcat, însă, că aceste inițiative sunt sporadice și depind în mare măsură de implicarea unor persoane sau organizații locale, ceea ce le face greu de continuat pe termen lung.

Mihai a ridicat o problemă sensibilă, subliniind tensiunea dintre solidaritatea geopolitică și responsabilitatea față de minoritate: „România sprijină Ucraina în fața agresiunii, dar ar trebui să fie mai fermă când e vorba de drepturile minorității românești”. Afirmatia exprimă o așteptare dublă: România este recunoscută ca aliat strategic al Ucrainei, dar i se solicită simultan să

joace și rolul de avocat al minorității românești.

În ceea ce privește UE, participanții au manifestat mai degrabă rezerve decât entuziasm. Unii au spus direct că nu au nicio așteptare, fiind convinși că Ucraina nu va adera curând. Irina a formulat tranșant: „Eu personal nu am nicio așteptare, fiindcă sunt sută la sută convinsă că nu vom adera. Cred că ar trebui să fim ca Elveția, pe poziția noastră, o țară puternică, care poate profita din toate părțile”.

Această atitudine a fost completată de alți participanți, care au subliniat lipsa de control al comunității asupra procesului politic. Mihai a remarcat: „Așteptări nu putem să avem mari, pentru că nu suntem noi țara care să putem pune condiții. Poate primim niște plusuri printr-o călătorie mai liberă, dar nu știu în ce măsură țara noastră este pregătită de o aderare”.

Alții au preferat să nu comenteze subiectul, considerând că este o temă ce depășește puterea de influență a comunității locale. Ion a spus simplu: „Este o temă care nu ține absolut deloc de noi. Nu vreau să-mi dau cu părerea”. În ansamblu, discuția arată că aderarea Ucrainei la UE este percepută cu scepticism, iar comunitatea nu vede în acest proces o garanție imediată pentru protejarea drepturilor minorităților naționale.

Perspective și viitor

Întrebați cum își imaginează viitorul comunității peste 15 ani, participanții au oscilat între speranță și constrângerile realității. Mulți au subliniat importanța păstrării școlilor în limba română, insistând pe menținerea numărului de elevi și pe funcționarea instituțiilor educaționale: „Ne-am dori să vedem cât mai mulți copii, liceele să fie pe pozițiile în care se află acum. Dacă ne permitem să visăm frumos, visăm acum, dar nu știm dacă realitatea va fi așa cum ne dorim”.

Un alt element central în viziunea respondenților asupra viitorului a fost speranța întoarcerii celor plecați. Elena a spus: „Mi-aș dori ca peste 15 ani să-i văd pe

toți întorși acasă”. Această speranță este legată direct de menținerea școlilor și a profesorilor: „Să avem copii destui la școală, să avem profesori, să fie salarii mari, ca profesorul să muncească cu sufletul, să nu se gândească doar la existență, ci la misiunea de a-i învăța pe copii”.

În ceea ce privește mesajele către autorități, acestea au fost clare și ferme. Către statul ucrainean, participanții au cerut respectarea drepturilor lingvistice: „Unul simplu – lăsați-ne limba noastră”. De asemenea, au insistat asupra unei colaborări mai strânse între cele două state. Către România, apelul a fost de recunoaștere și

sprijin continuu: „Mulțumim pentru tot ceea ce faceți pentru noi și să nu uitați că existăm aici”. În paralel, a fost exprimat și un mesaj de natură morală și politică: „Să fie iubitori de Dumnezeu și de neam, pentru că doar așa oamenii simpli se vor simți protejați”. Astfel, viitorul comunității românești din Transcarpatia este imaginat în jurul a două elemente– întoarcerea celor plecați și menținerea educației în limba română. Fără aceste două componente, participanții consideră că riscul depopulării și al pierderii identității devine inevitabil.

Concluzii

Focus grupul desfășurat în regiunea Transcarpatia descrie o comunitate românească aflată la răscruce. După patru ani de război, românii din această zonă se confruntă cu o criză demografică, cu o migrație masivă și cu slăbirea instituțiilor culturale locale. Imaginea sateelor depopulate, a caselor pustii și a școlilor cu tot mai puțini elevi conturează un prezent marcat de vulnerabilități. Participanții au descris oboseala de război ca pe o stare colectivă de epuizare, de adaptare forțată și de lipsă a orizontului. Oamenii trăiesc „pe termen scurt”, fără încredere că viitorul poate fi construit în condiții de stabilitate.

În acest context, educația și religia rămân reperele centrale. Școala este văzută ca principalul teren al luptei pentru identitate, iar riscul dispariției școlilor cu predare în limba română este perceput drept una dintre cele mai mari amenințări. La fel, biserica funcționează ca un spațiu de rezistență culturală și spirituală, în care se regăsesc rădăcinile identitare. Din punct de vedere

informațional, comunitatea se orientează tot mai mult spre sursele românești și rețelele sociale, în condițiile în care presa ucraineană nu este considerată credibilă. Această alegere arată atât nevoia de informare în limba maternă, cât și tendința de a menține legătura cu România.

Relația cu România și UE este percepută ca fiind vitală. România rămâne reperul identitar și sprijinul cel mai apropiat, dar comunitatea are așteptări mai mari: oferirea regulată de burse și de proiecte educaționale, susținere culturală și implicare diplomatică mai fermă.

Privind înainte, viitorul comunității românești din Transcarpatia este marcat de incertitudine. Pe de o parte, migrația și asimilarea amenință coeziunea și continuitatea. Pe de altă parte, familia, credința și tradițiile oferă resurse de rezistență. Participanții au subliniat că supraviețuirea identitară depinde de sprijinul extern și de capacitatea de a transmite valorile românești generațiilor tinere.

REZULTATELE SONDAJULUI

30 septembrie – 7 octombrie 2025
Regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa

I. Impactul războiului

O majoritate semnificativă a participanților la sondaj afirmă că au membri ai familiei plecați peste hotare în legătură cu războiul. Aproximativ șapte din zece respondenți (69,1%) au indicat această situație, ceea ce arată amploarea directă a efectelor conflictului armat asupra comunității și gradul ridicat de migrație forțată generat de contextul războiului.

În privința impactului războiului asupra vieții personale, cea mai mare parte a respondenților declară că războiul i-a afectat destul de mult (51,9%), iar o treime (34,6%) apreciază că influența a fost foarte mare. Doar o minoritate redusă (13,6%) consideră că a fost afectată puțin sau deloc. Aceste date sugerează că, dincolo de dimensiunea materială sau geografică, războiul are un impact profund și extins asupra vieții cotidiene, a relațiilor și a echilibrului personal al românilor din Ucraina.

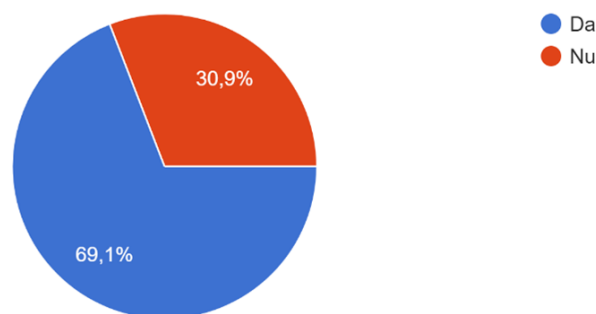
În ceea ce privește principalele probleme cu care s-au confruntat românii din Ucraina în anii invaziei la scară largă, datele relevă o imagine complexă, marcată de insecuritate, incertitudine economică și dificultăți sociale profunde.

Cea mai frecvent menționată dificultate este nesiguranța zilnică – alarmele, atacurile și teama constantă pentru siguranță – resimțită de aproape șapte din zece respondenți (69,1%). Imediat după aceasta, un procent aproape similar (66,7%) semnalează migrația rudelor și a prietenilor, ceea ce indică o destrămare a legăturilor sociale și familiale, amplificând sentimentul de izolare.

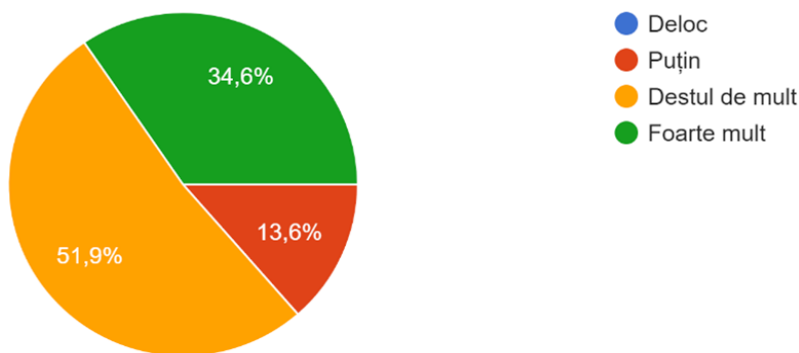
Înteruperile de energie, apă și gaze afectează mai mult de jumătate dintre participanți (60,5%), iar reducerea veniturilor (44,4%) și dificultățile legate de mobilizare (44,4%) sunt, de asemenea, probleme raportate frecvent, reflectând presiunile economice și administrative cu care se confruntă populația civilă.

O treime dintre cei chestionați reclamă lipsa sprijinului din partea autorităților (33,3%) și discriminarea sau marginalizarea (34,6%), în timp ce aproape un sfert (22,2%) menționează accesul dificil la educația copiilor. Alte dificultăți, precum pierderea locului de muncă (11,1%) sau lipsa serviciilor medicale (7,4%), deși mai puțin frecvente, contribuie totuși la conturarea unui climat general de instabilitate și insecuritate.

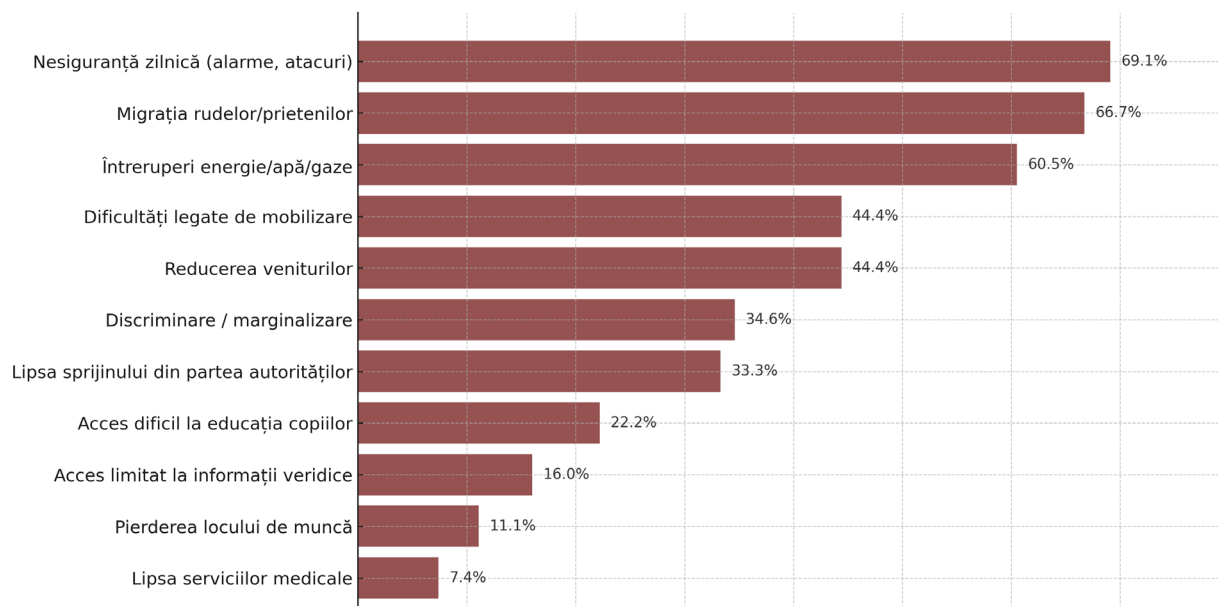
Aveți membri ai familiei plecați peste hotare în legătură cu războiul?

În ce măsură războiul v-a afectat viața personală?

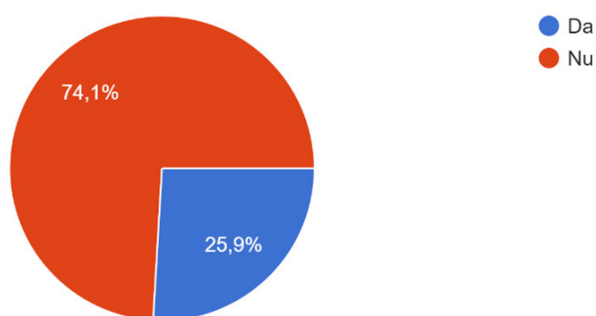

Care sunt principalele probleme cu care v-ați confruntat în anii invaziei la scară largă? (răspunsuri multiple)

Per ansamblu, rezultatele arată că impactul războiului se manifestă simultan pe multiple planuri – material, social și psihologic – afectând profund viața de zi cu zi a comunității românești din Ucraina. Un alt indicator important al modului în care războiul a afectat comunitățile de români din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa este strămutarea populației. Aproximativ un sfert dintre respondenți (25,9%) au declarat că au fost nevoiți să se refugieze, fie intern, în alte regiuni ale Ucrainei, fie extern, în alte țări.

Ați fost nevoit(ă) să vă refugiați intern sau extern?

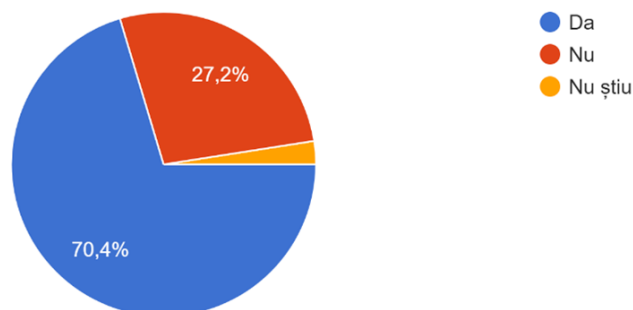

Această proporție, deși minoritară în raport cu ansamblul eșantionului, reflectă dimensiunea concretă a insecurității și a presiunilor directe ale războiului asupra vieții cotidiene. Totodată, faptul că o mare majoritate (74,1%) nu s-a refugiat sugerează existența unor forme de adaptare locală, fie prin solidaritate comunitară, fie prin decizia de a rămâne pe loc în pofida riscurilor. Rezultatele indică un echilibru specific între reziliență și constrângere, în care o parte semnificativă a comunității a reușit să rămână ancorată în spațiul de origine, în timp ce alții au fost forțați să părăsească temporar sau definitiv locurile natale.

Un alt indicator important privind efectele războiului îl constituie implicarea directă a apropiaților (rudelor, prietenilor) în activitățile militare. Datele arată că aproximativ șapte din zece respondenți (70,4%) declară că au rude sau prieteni înrolați în armată în perioada 2022–2025. Această proporție ridicată subliniază gradul profund de implicare personală și emoțională al comunității în conflictul armat aflat în desfășurare.

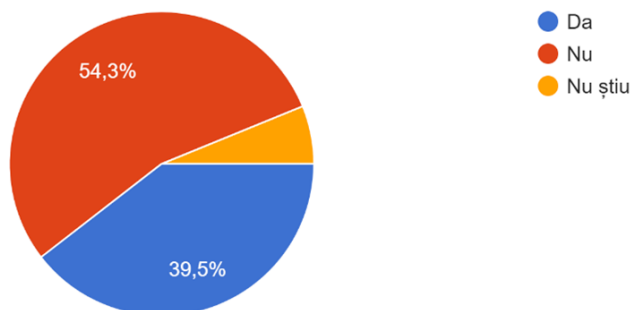
Doar puțin peste un sfert dintre respondenți (27,2%) afirmă că nu au astfel de legături, iar un procent marginal (2,4%) nu are informații clare în acest sens. Rezultatele confirmă faptul că războiul nu este o realitate îndepărtată, ci una imediată, trăită prin experiențele celor dragi, ceea ce amplifică presiunea psihologică și solidaritatea în interiorul comunității românești din Ucraina. Înrolarea rudelor și prietenilor apropiați transformă războiul dintr-un context geopolitic general într-o experiență colectivă directă, resimțită intens în plan familial, social și emoțional.

Aveți rude/prieteni apropiați înrolați în armată în anii 2022-2025?

Dimensiunea umană a conflictului este ilustrată dureros de răspunsurile privind pierderile de vieți omenești în rândul rudelor sau prietenilor apropiați. Aproape două cincimi dintre respondenți (39,5%) afirmă că au avut persoane apropiate ucise în război între anii 2022–2025. Această proporție arată că experiența războiului este directă și profund traumatizantă, înscrisă în biografiile personale ale membrilor comunității. Chiar dacă puțin peste jumătate dintre participanți la sondaj (54,3%) nu au pierdut pe cineva apropiat în război, impactul colectiv al pierderilor umane – într-o rețea socială restrânsă și interconectată – rămâne extrem de puternic.

Aveți rude/prieteni apropiați uciși în război anii 2022-2025?

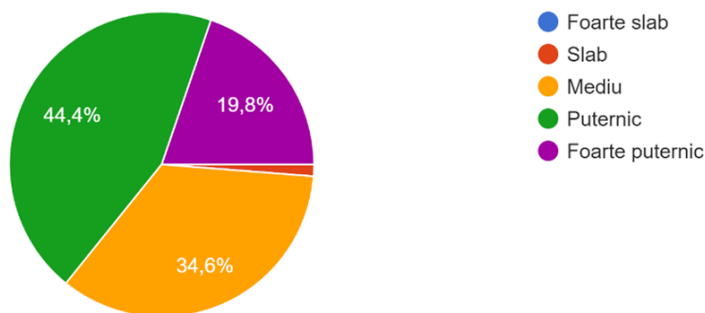

Identificăm o traumă comunitară cumulativă, în care aproape fiecare familie sau cerc de prieteni a fost afectat de conflict, fie prin plecarea celor dragi, fie prin mobilizare, fie prin pierderi irecuperabile.

Un element central al atmosferei sociale este sentimentul de oboseală de război, resimțit tot mai pregnant în comunitățile românești din Ucraina. Datele arată că aproape jumătate dintre respondenți (44,4%) percep acest fenomen ca fiind puternic, iar aproape o cincime (19,8%) îl consideră foarte puternic. Doar o minoritate afirmă că oboseala de război se simte slab sau foarte slab.

Această percepție confirmă uzura psihologică și socială acumulată în cei patru ani de conflict, în care insecuritatea, pierderile și incertitudinea continuă au devenit o normalitate tot mai greu de suportat.

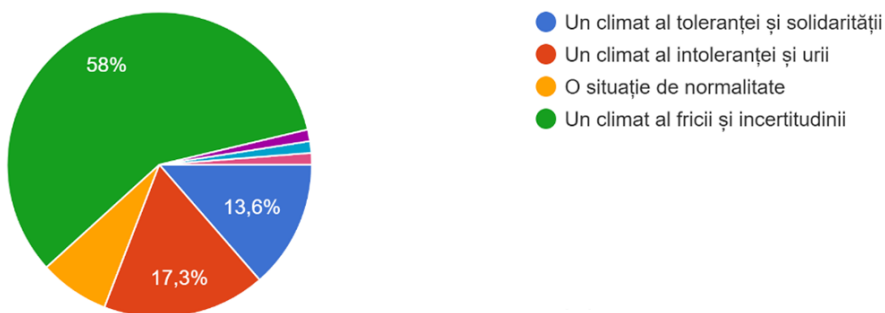
Cât de puternic resimțiți oboseala de război în comunitatea dvs.?

În ceea ce privește climatul social-politic actual, percepțiile sunt marcate de teamă și instabilitate. O majoritate covârșitoare – aproape trei cincimi dintre respondenți (58%) – descriu atmosfera din regiune ca fiind una a fricii și incertitudinii. Alte răspunsuri indică un context tensionat, dominat de intoleranță, nesiguranță și lipsa perspectivei. Doar o

mică parte dintre participanți (13,6%) apreciază că există un climat de solidaritate sau de normalitate, ceea ce sugerează o erodare accentuată a încrederii în contextul prelungirii războiului.

Care este climatul social-politic din regiunea Dvs. în cel de al patrulea an de război la scară largă?

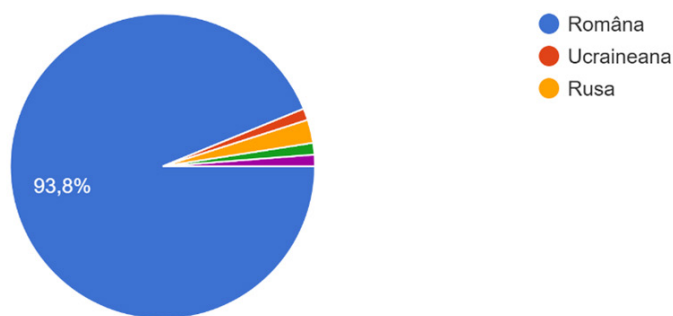

II. Identitate, educație și cultură

Datele barometrului social arată o predominanță clară a limbii române în viața cotidiană a comunității românești din Ucraina. În familie, aproape toți respondenții (93,8%) declară că folosesc limba română în mod curent, ceea ce indică păstrarea identității lingvistice. Celelalte limbi apar doar ocazional: ucraineana (2,5%), rusa (1,2%) sau combinații parțiale între română și alte limbi în familii mixte. Acest rezultat confirmă faptul că limba română rămâne nucleul identitar și principalul liant cultural al comunității – un reper constant al apartenenței și solidarității etnice.

În spațiul public – la serviciu, la școală sau în interacțiunile cotidiene – limba română continuă să fie predominantă, dar într-o proporție ceva mai redusă (80,2%), ceea ce reflectă adaptarea la un mediu social multilingv și la contextul administrativ-politic ucrainean. Aproximativ o optime dintre respondenți (12,3%) afirmă că folosesc mai frecvent limba ucraineană, iar procente mai mici menționează rusa, engleza sau combinații între română și ucraineană. Se conturează astfel o situație de bilingvism funcțional: româna rămâne limba identității și a vieții de familie, în timp ce ucraineana este utilizată mai ales din necesitate profesională, economică și socială.

Ce limbă folosiți cel mai des în familie?

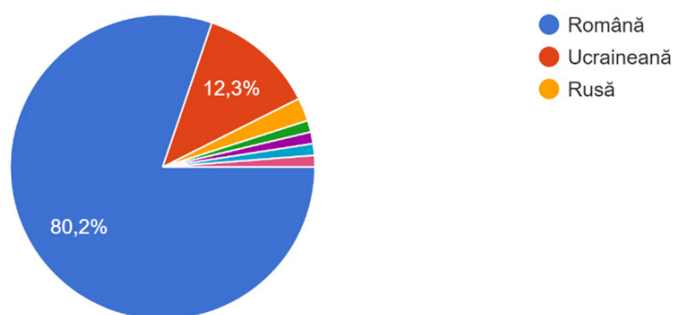

Percepția asupra educației în limba română reflectă o preocupare crescândă.

Doar o mică parte dintre respondenți consideră că accesul la educație în limba maternă este foarte bun (14,8%), iar 44,4% îl evaluează drept bun. În schimb, peste o treime (35,8%) apreciază accesul ca fiind slab, iar alții semnalează o degradare constantă, cu tendința de restrângere sau chiar eliminare a predării în limba română.

Problemele cu care se confruntă școlile cu predare în limba română sunt multiple și complexe. Cea mai des menționată dificultate este reducerea orelor de limba română sau a materiilor predate în română (69,1%), urmată de migrația elevilor și a cadrelor didactice (64,2%) – o consecință directă a războiului și a instabilității economice. Presiunile administrative și legislative sunt semnalate de 42% dintre participanți, fiind percepute ca o cauză majoră a diminuării statutului limbii române în sistemul de învățământ. Aproape o treime (30,9%) invocă lipsa manualelor, iar un sfert (24,7%) – lipsa profesorilor calificați. Aceste răspunsuri conturează imaginea unui sistem educațional aflat sub presiune, confruntat atât cu dificultăți materiale, cât și cu constrângeri politice și instituționale.

În ce limbă vorbiți cel mai des la serviciu, școală, pe stradă?

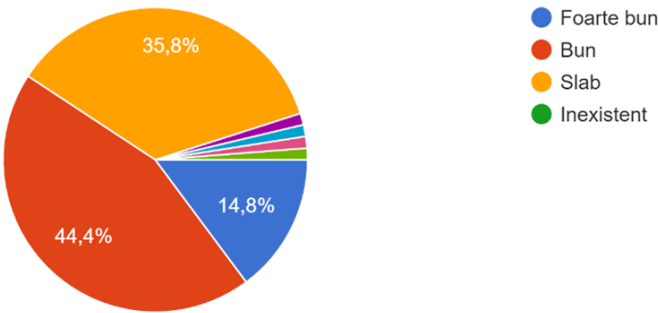

În ceea ce privește raportarea tinerilor la identitatea românească, rezultatele sunt mai nuanțate. Aproximativ o treime dintre respondenți (30,9%) apreciază că dorința tinerilor de a-și păstra identitatea românească este moderată, în timp ce o altă treime (30,9%) o consideră ridicată, iar un sfert (27,2%) cred că această dorință este foarte puternică. Doar procente mici evaluează nivelul de atașament ca fiind scăzut (8,6%) sau foarte scăzut (2,5%). Aceste date sugerează că, în pofida dificultăților, o parte semnificativă a tinerilor de etnie română continuă să manifeste interes pentru conservarea identității și culturii românești, însă motivația lor depinde tot mai mult de sprijinul educațional și cultural oferit de statul român și de existența unor oportunități concrete de formare și afirmare în limba maternă.

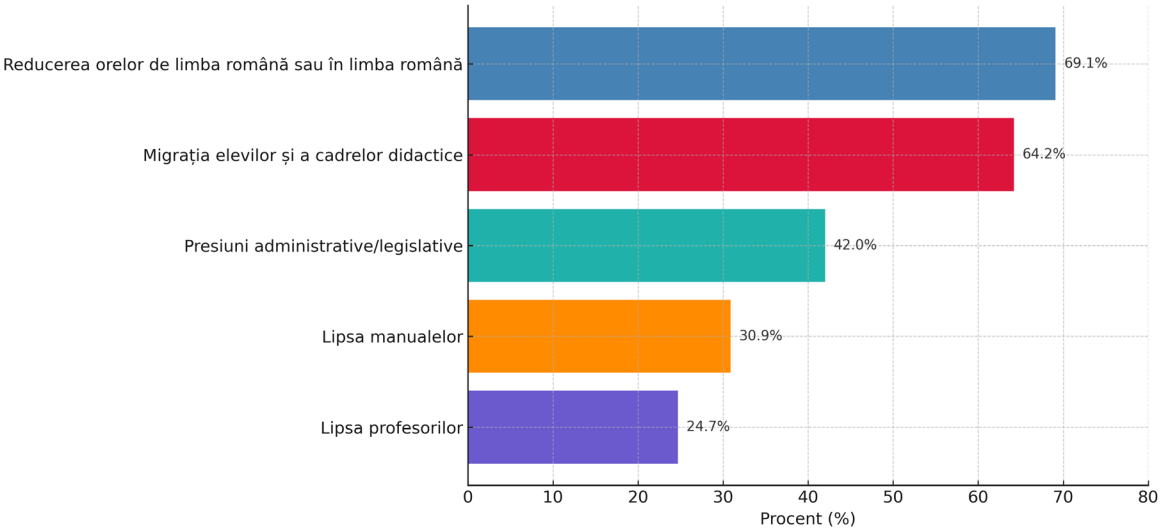
În plan cultural, respondenții semnalează lipsa unei oferte consistente de activități care să susțină viața culturală și educațională. Cele mai frecvent menționate lipsuri sunt în domeniul artelor și evenimentelor publice: spectacole de teatru, muzică și film (63%), conferințe și dezbateri (50,6%), precum și festivaluri sau evenimente dedicate comunității românești (45,7%). De asemenea, aproape jumătate dintre respondenți (44,4%) menționează absența programelor pentru tineri și copii, iar 42% lipsa mass-mediei în limba română. Bibliotecile, cluburile de lectură (38,3%) și cursurile de limbă română pentru adulți (29,6%) apar, de asemenea, printre nevoile majore, la fel ca și activitățile religioase și spirituale (27,2%).

Per ansamblu, rezultatele sondajului conturează o realitate complexă: limba și identitatea românească rămân puternice în familie și comunitate, dar sunt tot mai constrânse la nivel instituțional. Educația în limba maternă, principalul mecanism de transmitere culturală, se află într-un proces de restrângere, amplificat de presiunile legislative și de migrație.

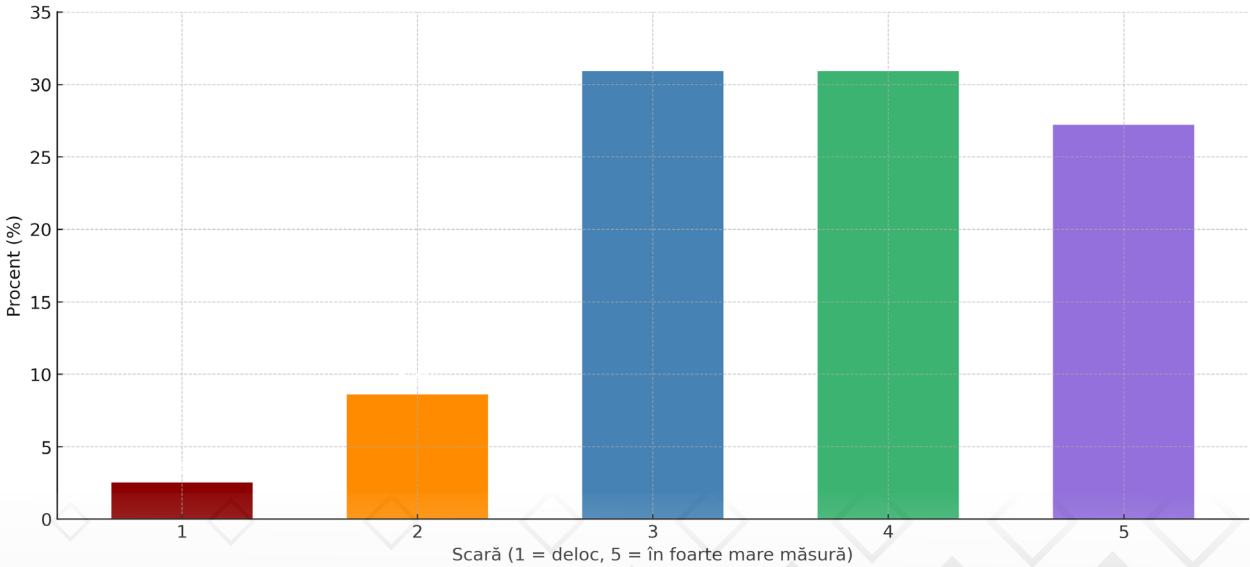
Cum evaluați accesul la educație (școală) în limba română pe teritoriul regiunii în care locuiți?

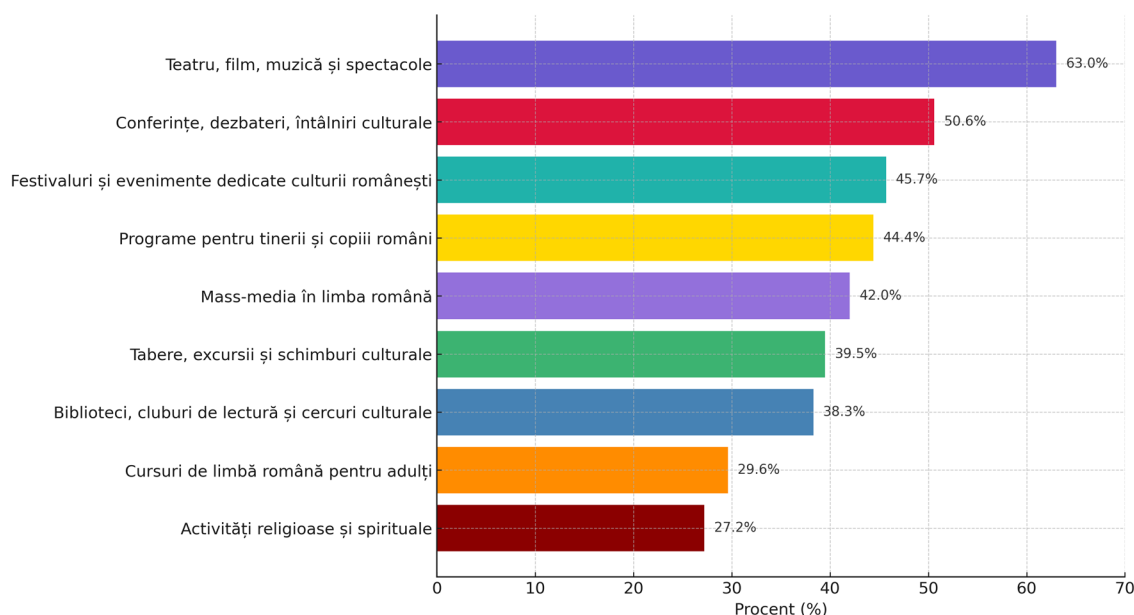
Care sunt cele mai mari probleme ale școlilor cu predare în limba română? (alegere multiplă)

În ce măsură considerați că tinerii își doresc să-și păstreze identitatea românească?

Ce tip de activități culturale și educaționale lipsesc cel mai mult în comunitatea dvs.? (alegere multiplă)

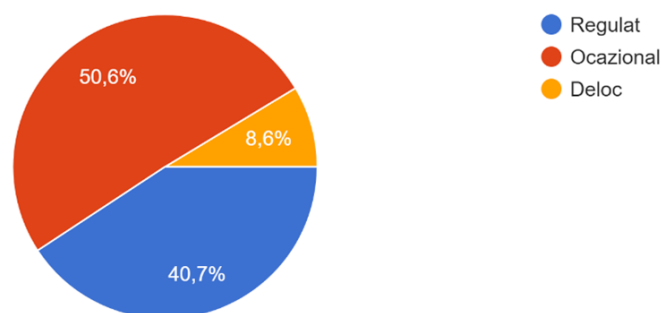

III. Religie și viață spirituală

Viața religioasă rămâne un pilon existențial al comunității românești din Ucraina, în condițiile în care biserica îndeplinește nu doar o funcție spirituală, ci și una culturală. Chiar și în contextul războiului și al transformărilor sociale din ultimii ani, atașamentul față de tradiția ortodoxă românească continuă să ofere un cadru de unitate solidaritate.

Aproape jumătate dintre respondenți (40,7%) afirmă că participă regulat la slujbele religioase în limba română, iar o proporție și mai mare (50,6%) frecventează biserica ocazional, în special la marile sărbători. Doar 8,6% declară că nu participă deloc. Aceste date arată că, în pofida condițiilor dificile, biserica rămâne un spațiu de întâlnire și dialog, un loc unde se păstrează limba și tradiția.

Cât de des participați la servicii religioase în limba română?

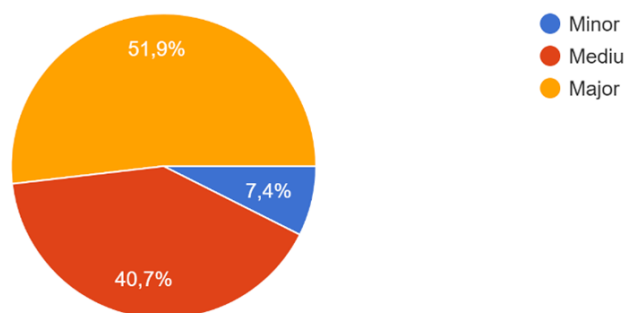
Importanța bisericii depășește sfera strict religioasă. Peste jumătate dintre respondenți (51,9%) consideră că aceasta are un rol major în păstrarea identității românești, iar 40,7% îi atribuie un rol mediu. Doar 7,4% o percep ca având un rol minor. Astfel, biserica este văzută nu doar ca o instituție spirituală, ci și ca un simbol al continuității culturale și al solidarității în fața presiunilor externe.

Ideea ca bisericile din localitățile cu populație românească din Ucraina să treacă sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române este privită în mod clar pozitiv: 61,7% dintre respondenți o consideră foarte bună, iar 33,3% o apreciază ca fiind bună. Doar o mică parte o evaluează negativ. Aceste rezultate reflectă dorința credincioșilor de a se reconecta instituțional și spiritual la spațiul religios românesc, ca formă de protecție identitară și de sprijin moral.

În ceea ce privește motivele pentru care autoritățile ucrainene nu au înregistrat oficial Biserica Ortodoxă Română în Ucraina, percepțiile respondenților pun accent pe obstacolele politice și administrative. Peste 60% menționează barierele de natură politică la nivelul autorităților ucrainene, iar o treime (34,6%) consideră că statul român nu a oferit suficient sprijin diplomatic. Alți 33,3% invocă opoziția Bisericii Ortodoxe a Ucrainei, iar 37% semnalează lipsa de inițiativă din partea enoriașilor sau lipsa de informare publică. Doar o parte redusă (12,3%) vorbește despre influențe externe, în special rusești, sau despre un cadru legislativ neclar (19,8%).

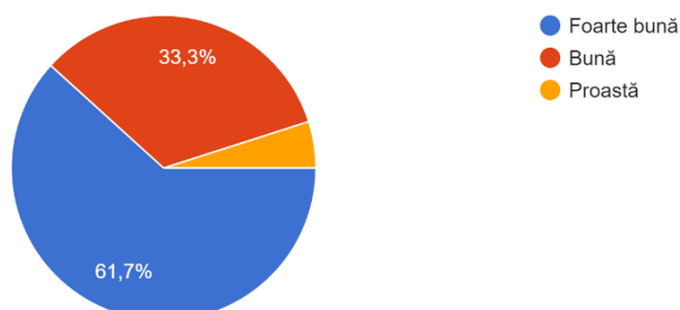
Percepțiile privind legătura dintre bisericile aflate sub autoritatea Mitropolitului Onufrie și conducerea politică de la Moscova sunt împărțite. Aproape jumătate dintre respondenți (45,7%) consideră că nu există o astfel de legătură, în timp ce 22,2% cred că da, iar alți 19,8% apreciază că relația există în anumite cazuri, dar nu este generală. Restul răspunsurilor exprimă incertitudine, neîncredere sau refuzul de a formula o opinie.

Ce rol are biserica în păstrarea identității românești în comunitatea Dvs.?

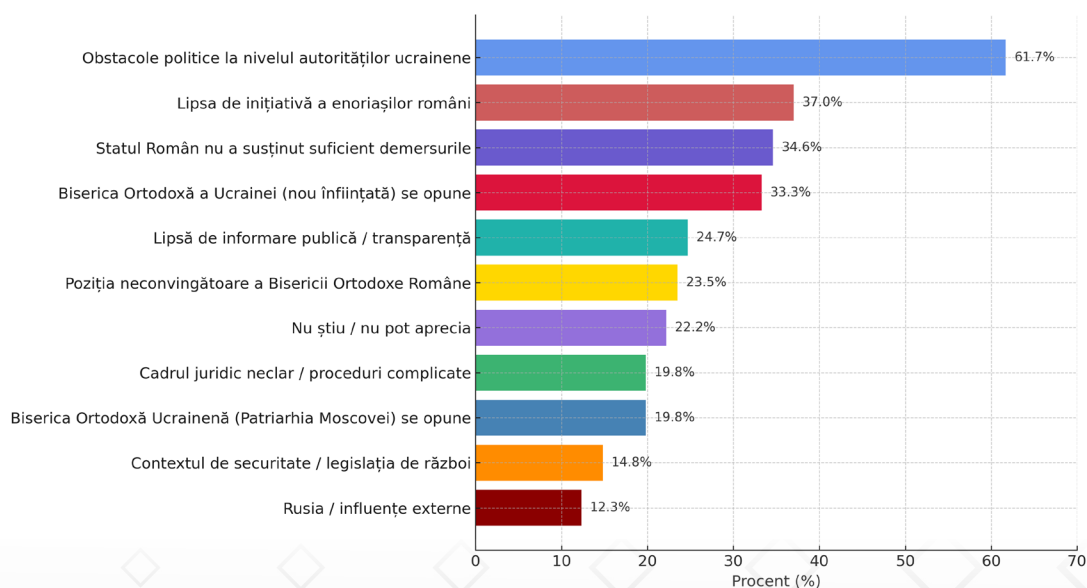

Rezultatele confirmă că biserica este percepută ca un element central al rezistenței identitare, dar și ca o instituție care se confruntă cu obstacole semnificative de natură politică, juridică și confesională. Comunitățile românești manifestă o dorință clară de a se conecta la spațiul religios românesc, însă acest proces depinde de o susținere mai activă din partea României. În ansamblu, religia și biserica rămân repere identitare într-un context marcat de război, migrație și incertitudine. Biserica nu este doar un spațiu al credinței, ci și o instituție de continuitate culturală și solidaritate socială.

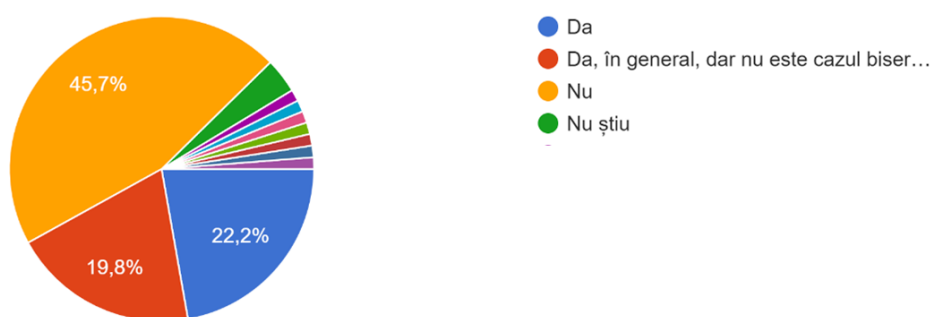
Cum apreciați ideea ca biserica din localitatea Dvs. să treacă în subordinea Bisericii Ortodoxe Române?

În opinia Dvs., care sunt principalele motive pentru care, până în prezent, autoritățile ucrainene nu au înregistrat Biserica Ortodoxă Română în Ucraina?

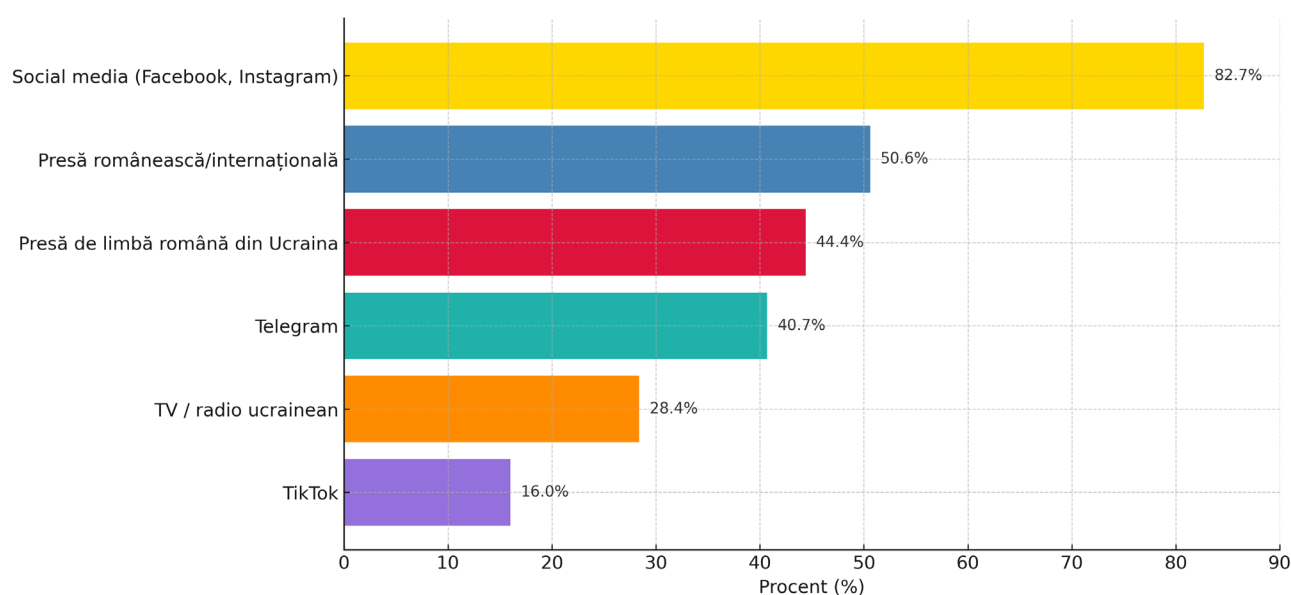
Considerați că bisericile păstorite de Mitropolitul Kievului și Întregii Ucraine Onufrie sunt legate cu conducerea politică de la Moscova?

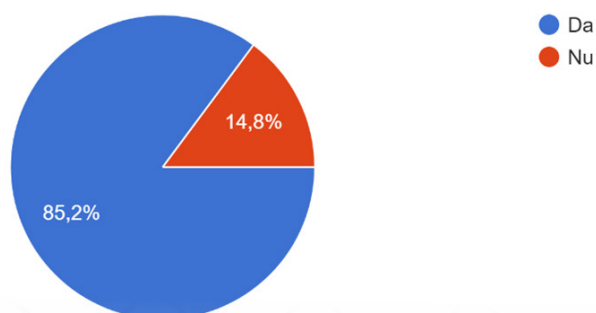
IV. Informare și securitate informațională

Pe fondul războiului și al tensiunilor geopolitice, modul în care românii din Ucraina se informează este tot mai important pentru reziliența comunitară și protejarea identității. Datele din barometru arată o diversificare a surselor de informare, dar și o vulnerabilitate crescută la fluxurile informaționale neverificate.

Care sunt principalele surse de informare pentru dvs.? (alegere multiplă)

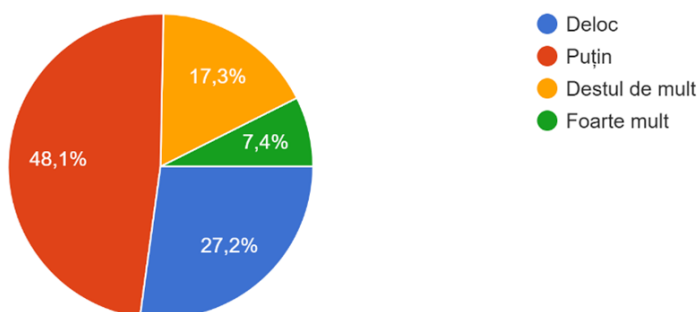
Urmăriți presa de limbă română din Ucraina?

Cea mai mare parte dintre respondenți (82,7%) își iau informațiile preponderent din rețelele sociale – în special Facebook, Instagram – ceea ce confirmă o tendință generală de consum de conținut online, dar și o expunere sporită la manipulare și dezinformare. În același timp, jumătate dintre participanți (50,6%) declară că urmăresc presa românească și internațională, iar 44,4% se informează prin intermediul presei de limbă română din Ucraina. Aceste cifre sugerează o preocupare reală pentru accesul la surse credibile, dar și un efort constant de a menține legătura cu spațiul cultural românesc.

Aproximativ două cincimi dintre respondenți (40,7%) menționează Telegram drept sursă principală de informare, ceea ce reflectă interesul pentru canale alternative, rapide și mai puțin filtrate, dar și o posibilă vulnerabilitate în fața rețelilor de propagandă. Doar 28,4% se informează din TV sau radio ucrainean, iar 16% utilizează TikTok, semn al faptului că mediul tradițional pierde teren în fața platformelor online.

În ce măsură sunteți expus(ă) la știri false sau propagandă?

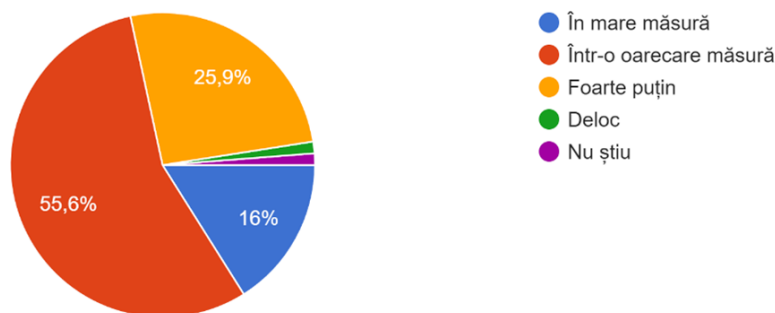

În ciuda fragmentării peisajului mediatic, majoritatea covârșitoare (85,2%) afirmă că urmăresc presa de limbă română din Ucraina, ceea ce arată existența unui public fidel și a unei nevoi clare de informare în limba maternă. Doar 14,8% nu consumă deloc un astfel de conținut. Această orientare reprezintă o bază solidă pentru consolidarea presei românești locale ca instrument de informare.

În ceea ce privește percepția asupra expunerii la dezinformare, aproape jumătate dintre respondenți (48,1%) cred că sunt puțin expuși la știri false sau propagandă, iar 17,3% recunosc că sunt expuși destul de mult. Doar 7,4% apreciază că sunt expuși foarte mult, în timp ce o proporție de 27,2% afirmă că nu se confruntă deloc cu astfel de fenomene. Aceste date arată un nivel de conștientizare relativ ridicat, dar și o posibilă subestimare a riscurilor reale, în condițiile în care mediul digital ucrainean este intens influențat de campanii informaționale externe.

Accesul la informație veridică este perceput ca fiind moderat. Peste jumătate dintre respondenți (55,6%) afirmă că au acces la surse credibile „într-o oarecare măsură”, iar un sfert (25,9%) consideră că au foarte puțin acces. Doar 16% evaluează accesul drept bun, în timp ce procente minore declară că nu au deloc acces sau nu pot aprecia situația. Aceste răspunsuri descriu un climat de incertitudine informațională, în care oamenii sunt conștienți de lipsa unor canale sigure și de dificultatea de a distinge între informația reală și cea falsă.

În ce măsură considerați că aveți acces, în regiunea Dvs., la surse de informare veridice (presa românească, ucraineană, internațională, online etc.)

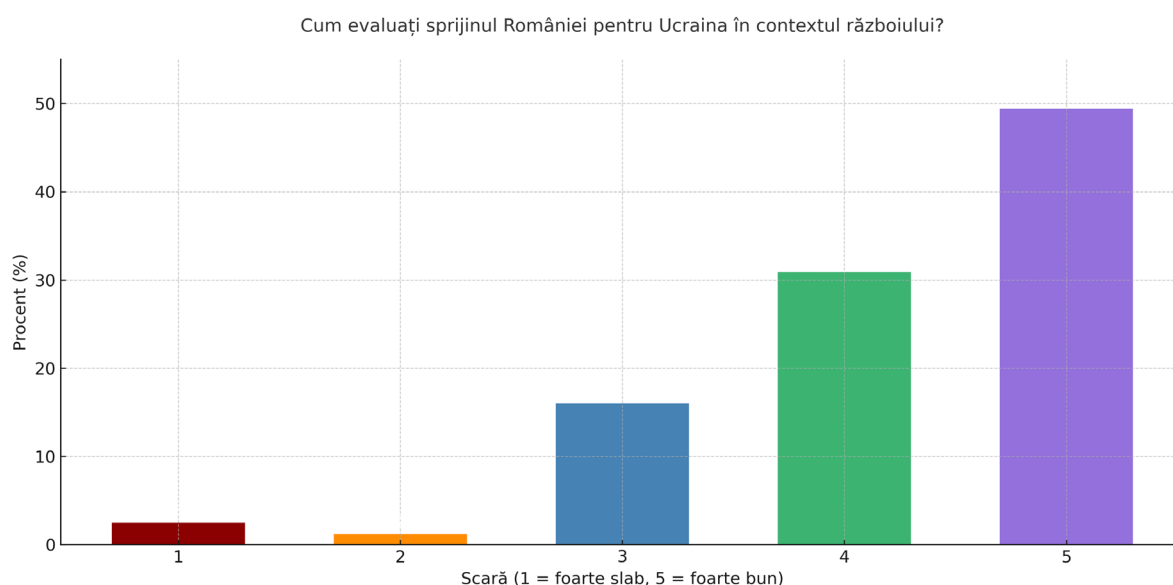
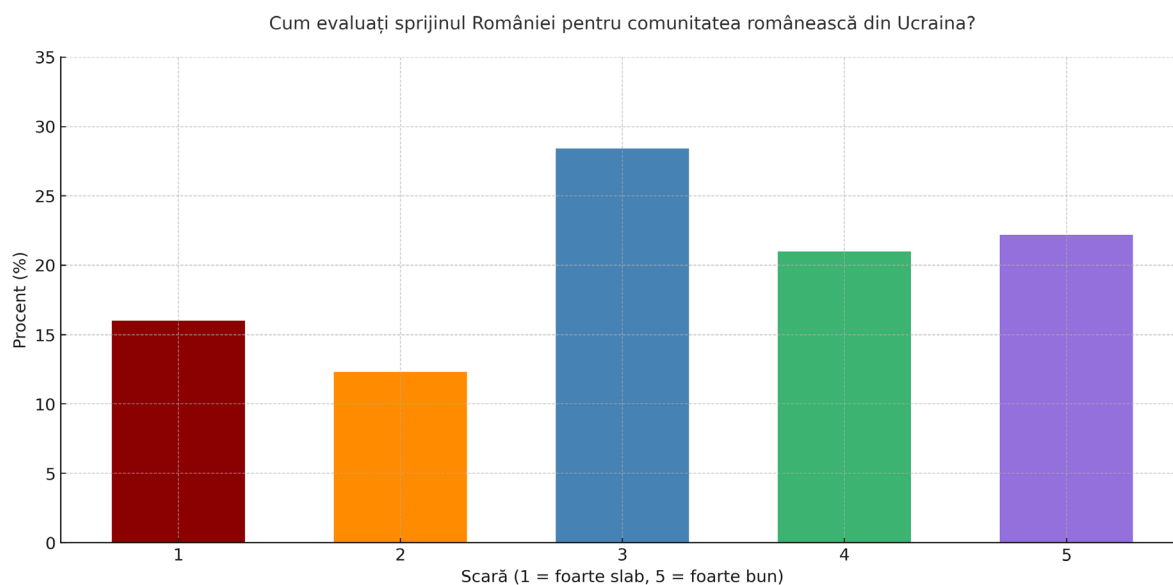

În ansamblu, rezultatele acestei secțiuni conturează o comunitate activă și interesată de informare, dar expusă permanent riscurilor dezinformării. Dominarea rețelelor sociale ca principală sursă de știri, combinată cu încrederea parțială în presa tradițională și percepția limitată a accesului la informații veridice, indică o nevoie urgentă de sprijin, atât prin proiecte de presă, cât și prin activități de alfabetizare media.

România ar putea juca un rol important în această direcție prin susținerea presei românești din Ucraina, dezvoltarea unor platforme media sigure și independente, traducerea și adaptarea de conținut jurnalistic de calitate, precum și prin programe de educație media pentru tineri. Consolidarea securității informaționale nu este doar o chestiune tehnică, ci una strategică, legată direct de capacitatea comunității românești de a păstra identitatea culturală.

V. Relația cu România și Uniunea Europeană

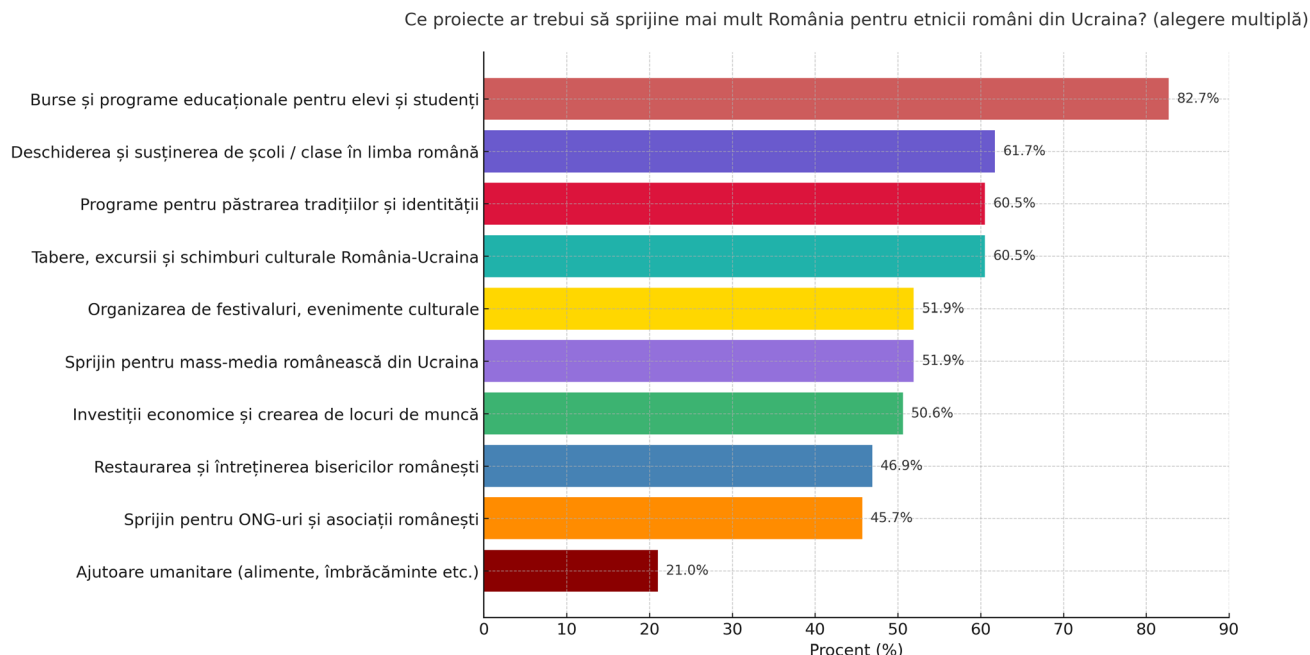
Percepțiile comunității românești din Ucraina privind sprijinul oferit de România sunt dominate de recunoștință față de implicarea generală a țării în sprijinirea Ucrainei în contextul războiului, dar și de o nemulțumire față de nivelul limitat al sprijinului direct acordat comunităților istorice românești.

Evaluările privind sprijinul României pentru comunitatea românească sunt predominant moderate. Aproximativ o treime dintre respondenți (28,4%) îl consideră mediu, în timp ce o cincime (22,2%) îl apreciază ca ridicat. În același timp, aproape o treime (28%) evaluează sprijinul ca fiind slab sau foarte slab, ceea ce arată o nevoie de implicare constantă și mai personalizată din partea autorităților de la București.

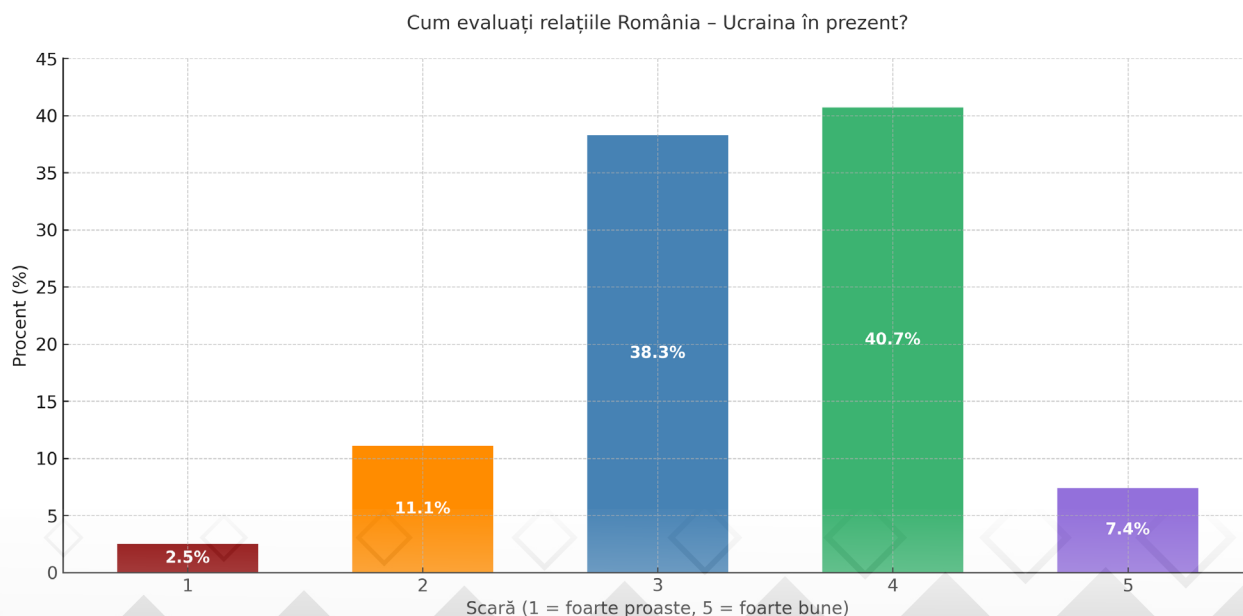
Prin comparație, sprijinul României pentru Ucraina, în ansamblu, este perceput mult mai favorabil. Aproape jumătate dintre respondenți (49,4%) îl consideră foarte bun, iar o treime (30,9%) îl apreciază ca fiind bun. Doar un procent marginal îl evaluează negativ, ceea ce conturează o imagine clar pozitivă a României ca stat solidar și partener de încredere în regiune.

Diferența dintre aceste două percepții relevă o discrepanță între implicarea geopolitică și cea identitară: România este privită ca un aliat ferm al Ucrainei, dar mai puțin prezentă în susținerea concretă a propriei comunități. Această percepție se reflectă și în evaluarea evoluției sprijinului din ultimii ani. O treime dintre respondenți (30,9%) consideră că acesta a crescut, o proporție apropiată (28,4%) apreciază că a rămas la același nivel, iar circa o treime cred că a scăzut. Rezultatele indică un sentiment amestecat – recunoașterea eforturilor României pentru sprijinul Ucrainei în contextul războiului, dar și convingerea că sprijinul nu a fost suficient de vizibil sau eficient.

Puțin peste o cincime (21%) cred că sprijinul României pentru Ucraina contribuie în mare măsură la îmbunătățirea situației și percepției etnicilor români în societate, iar aproape o treime (30,9%) apreciază că acest impact este vizibil „într-o oarecare măsură”. Totuși, aproape un sfert (23,5%) consideră că efectele sunt slabe, iar 16% nu văd nicio contribuție concretă. Astfel, deși România este apreciată pentru solidaritatea cu Ucraina, beneficiile directe pentru comunitățile românești par limitate. Evaluarea relațiilor bilaterale România-Ucraina întărește această percepție. Două cincimi dintre respondenți (40,7%) consideră relațiile ca fiind bune, 38,3% le apreciază ca medii, iar doar o mică parte (circa 13%) le percep ca slabe. Majoritatea comunității vede relația bilaterală ca una funcțională, dar nu lipsită de tensiuni și neînțelegeri, mai ales în domeniile educației, culturii și libertății religioase.

Răspunsurile privind direcțiile în care România ar trebui să își concentreze mai mult sprijinul arată o ierarhie clară a priorităților. Majoritatea covârșitoare (82,7%) consideră că țara ar trebui să investească mai mult în burse și programe educaționale, urmate de deschiderea și susținerea centrelor culturale românești (61,7%) și de tabere, excursii, schimburi pentru tineri (60,5%). Aproape jumătate dintre participanți solicită sprijin pentru mass-media în limba română (51,9%) și investiții economice (50,6%), iar proporții similare indică nevoia de restaurare a bisericilor și monumentelor românești (46,9%). Aceste răspunsuri sugerează că nevoile principale ale comunității nu sunt de ordin material, ci cultural, educațional și identitar – direcții în care România ar putea acționa în viitor.

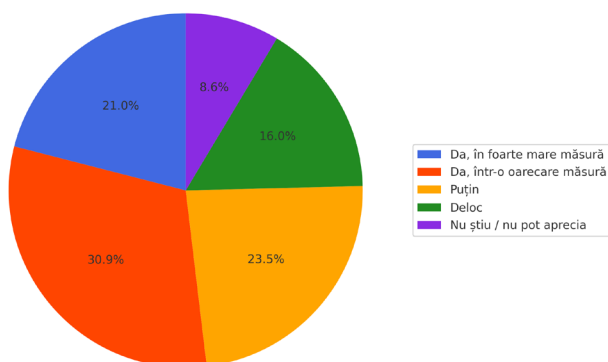
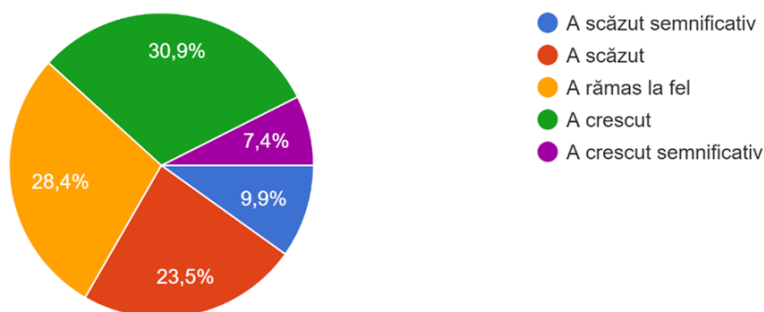

O dimensiune importantă a relației bilaterale o constituie nivelul de încredere în autoritățile române și ucrainene, care reflectă direct percepțiile de legitimitate și eficiență instituțională. Încrederea în autoritățile ucrainene este scăzută: aproape două cincimi dintre respondenți (39,5%) declară că nu au deloc încredere, iar alți 18,5% se situează pe o treaptă foarte joasă. Doar aproximativ 11% manifestă o încredere ridicată. Aceste date sugerează o distanță semnificativă între administrația ucraineană și minoritatea românească, în special în contextul războiului, când prioritățile statului se concentrează pe securitate și mobilizare, mai degrabă decât pe drepturi și incluziune.

Prin contrast, încrederea în autoritățile române – în special în instituțiile diplomatice și în structurile statului care se ocupă de sprijinirea comunității românești – este semnificativ mai ridicată. Doar 14,8% declară lipsă totală de încredere, iar peste o treime (34,6%) se situează la un nivel mediu, în timp ce o proporție similară (30,9%) manifestă o încredere ridi-

Observați că sprijinul acordat de România Ucrainei, în contextul celor patru ani de război la scară largă, contribuie la îmbunătățirea situației românilor din Ucraina?

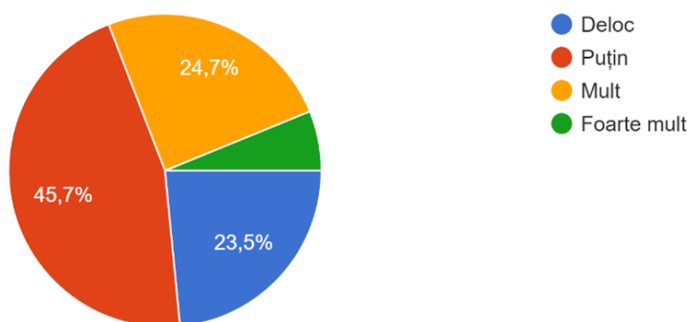
Cum evaluați sprijinul României între 2022 și 2025 pentru comunitatea românească?

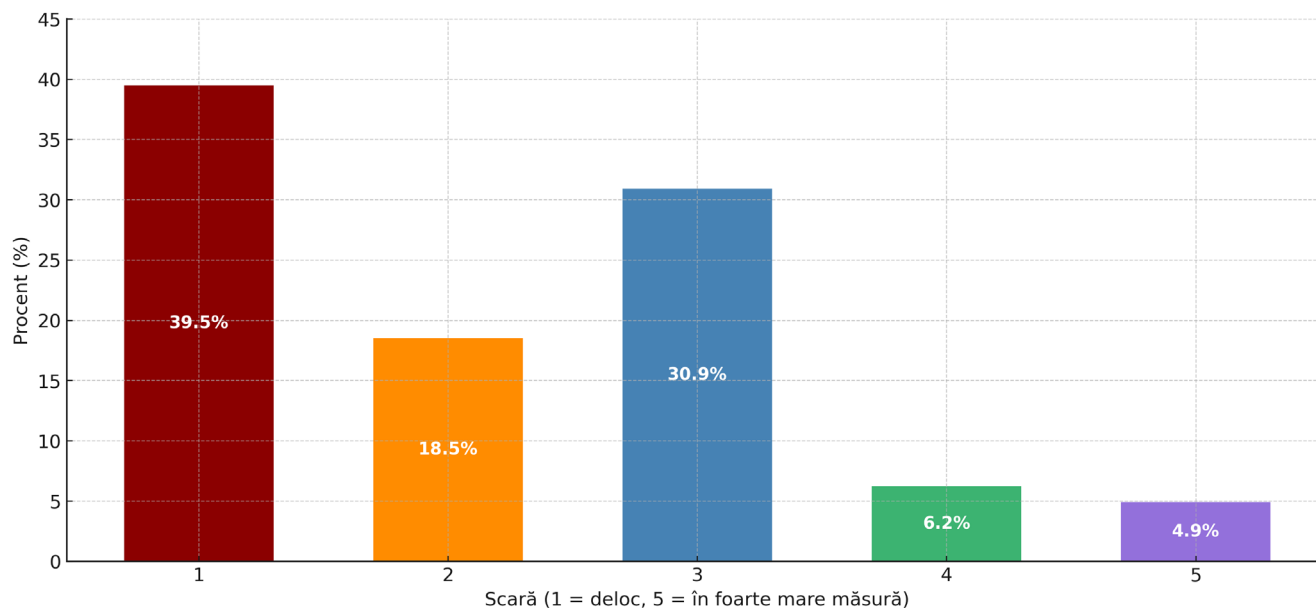
cată. Această diferență arată că România este percepută ca partener de sprijin și protecție, chiar dacă există așteptări mai mari privind coerența și constanța acțiunilor sale. Totodată, încrederea mai ridicată în autoritățile române reflectă nu doar sprijinul concret, ci și capitalul simbolic al României ca stat european protector, perceput ca un garant al valorilor democratice și al apartenenței la un spațiu de siguranță culturală.

În privința procesului de apropiere a Ucrainei de Uniunea Europeană, percepțiile comunităților românești sunt rezervate. Aproape jumătate dintre respondenți (45,7%) consideră că acest proces nu aduce îmbunătățiri semnificative situației minorităților naționale, iar aproape un sfert (23,5%) cred că nu are deloc efecte pozitive. Doar o treime dintre participanți (circa 30%) cred că integrarea europeană ar putea contribui într-o anumită măsură la protejarea drepturilor minorităților.

Procesul de apropiere a Ucrainei de UE îmbunătățește situația minorităților naționale?

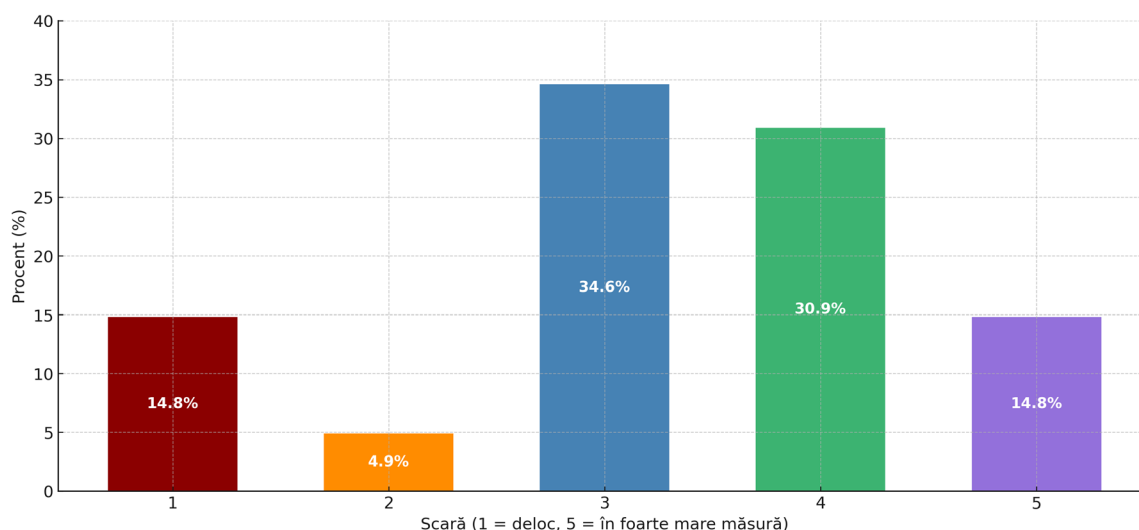
În ce măsură aveți încredere în autoritățile ucrainene (locale, regionale și naționale)?

Acest rezultat arată o diferență între discursul politic pro-european și percepția comunităților locale. Pentru o parte importantă a românilor din Ucraina, apropierea de UE nu a fost încă tradusă în schimbări vizibile – persistă problemele legate de educația în limba maternă, accesul la mass-media românească sau libertatea religioasă. Astfel, integrarea europeană este privită ca un proces mai degrabă abstract, fără beneficii directe. Totuși, aproximativ un sfert dintre respondenți mențin o viziune optimistă, considerând că apropierea de UE ar putea crea, pe termen mediu, un cadru favorabil respectării drepturilor culturale și lingvistice.

În ansamblu, percepțiile românilor din Ucraina conturează un mesaj clar: sprijinul european și cel românesc vor fi credibile doar dacă vor fi resimțite concret în viața de zi cu zi a comunității. Respondenții susțin că integrarea europeană nu trebuie să fie doar o direcție geopolitică, ci o garanție practică a respectării democrației și a diversității culturale. România este percepută drept un actor-cheie – o voce capabilă să reprezinte, în plan european, nu doar interesele Ucrainei, ci și pe cele ale propriilor comunități istorice, care își doresc recunoaștere, sprijin și stabilitate în interiorul statului ucrainean.

În ce măsură aveți încredere în autoritățile române (în special instituțiile diplomatice și organele de stat care se ocupă de sprijinirea comunității românești)?

VI. Războiul și viitorul comunității românești din Ucraina

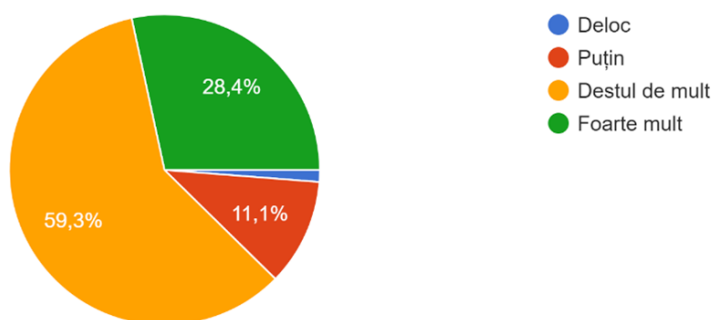
Pentru marea majoritate a respondenților, anul 2022 a marcat un punct de cotitură, aducând schimbări profunde în viața de zi cu zi și în perspectiva asupra viitorului comunității românești din Ucraina. Aproape șase din zece persoane (59,3%) declară că viața lor s-a schimbat „destul de mult”, iar aproape o treime (28,4%) susțin că „foarte mult”. Doar o minoritate infimă consideră că războiul i-a afectat „puțin” sau „deloc”. Aceste date indică nu doar intensitatea șocului inițial produs de invazie, ci și persistența unui stres social, economic și identitar care continuă să modeleze viața românilor din Ucraina.

Pe plan psihologic și civic, oboseala, insecuritatea și problemele economice se combină cu o adaptare treptată la o realitate permanent conflictuală. În ceea ce privește așteptările legate de evoluția conflictului, optimismul față de victoria Ucrainei s-a temperat vizibil în 2025 comparativ cu anul 2022. Aproape jumătate dintre respondenți consideră că nivelul de optimism a scăzut, în timp ce aproximativ o cincime îl percep ca fiind neschimbat. Doar circa 15% afirmă că optimismul a crescut, iar 13,6% nu pot aprecia situația. Rezultatele arată o percepție mai realistă și mai rezervată decât în anii inițiali ai invaziei, dar încă animată de speranța unei soluții favorabile pe termen lung.

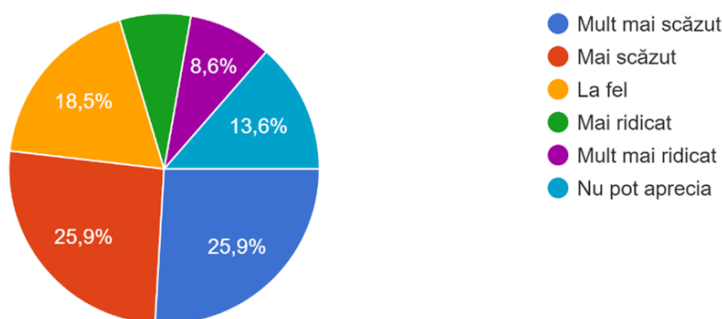
Nivelul de oboseală de război a crescut considerabil între 2022 și 2025, devenind una dintre cele mai evidente stări colective. Peste jumătate dintre respondenți (50,6%) afirmă că oboseala a crescut „foarte mult”, iar aproape 40% — „mult”. În oglindă cu percepția schimbării de viață (87,7% afirmând că viața s-a modificat „destul de mult” sau „foarte mult”), aceste date confirmă o epuizare socială aproape generalizată, dublată de sentimentul de stagnare și de lipsa perspectivelor.

În privința identității românești, percepțiile sunt împărțite. Aproape jumătate dintre participanți (46,9%) consideră că războiul a slăbit identitatea românească — fie „mult”, fie „puțin” —, în timp ce aproximativ o treime (34,6%) cred

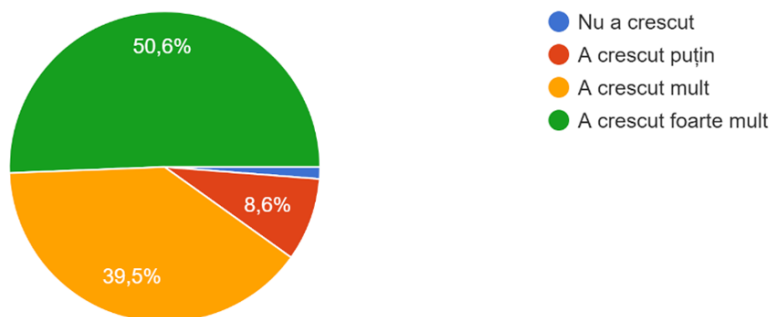
Cât de mult s-a schimbat viața dvs. din 2022 până acum din cauza războiului?

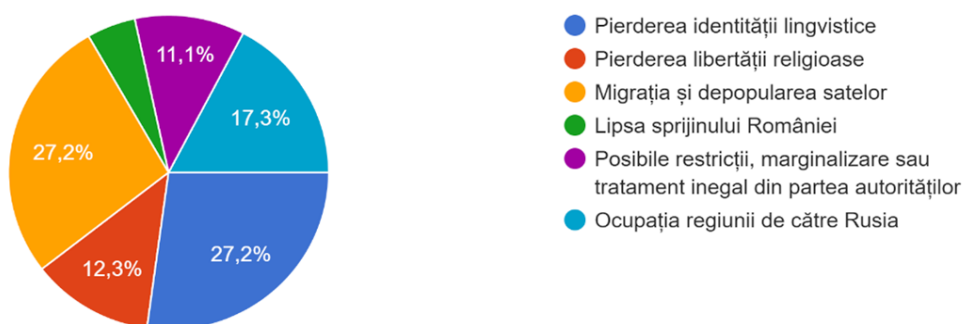
În 2025, cât de mare este optimismul dvs. privind victoria Ucrainei comparativ cu 2022?

Cât de mult a crescut nivelul de oboseală de război în comunitate între 2022 și 2025?

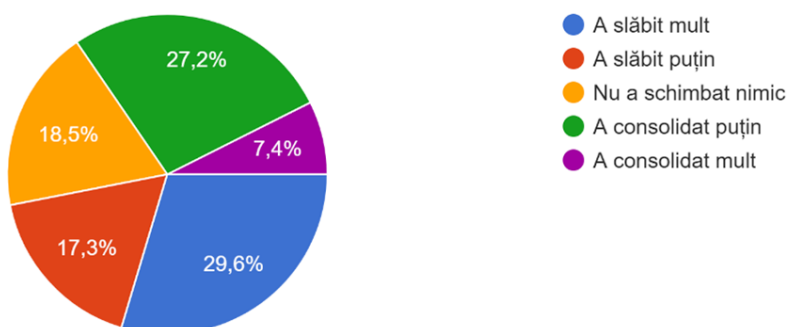
Care considerați că este cel mai mare risc pentru viitorul comunității românești din Ucraina?

că aceasta s-a consolidat. O cincime (18,5%) afirmă că războiul nu a schimbat nimic în privința identității. Acest echilibru subtil sugerează că, deși războiul a erodat anumite mecanisme de coeziune (școala, comunitatea, activitățile culturale, situația demografică), el a generat totuși și reacții de solidaritate, mai ales în jurul bisericii și al legăturilor familiale.

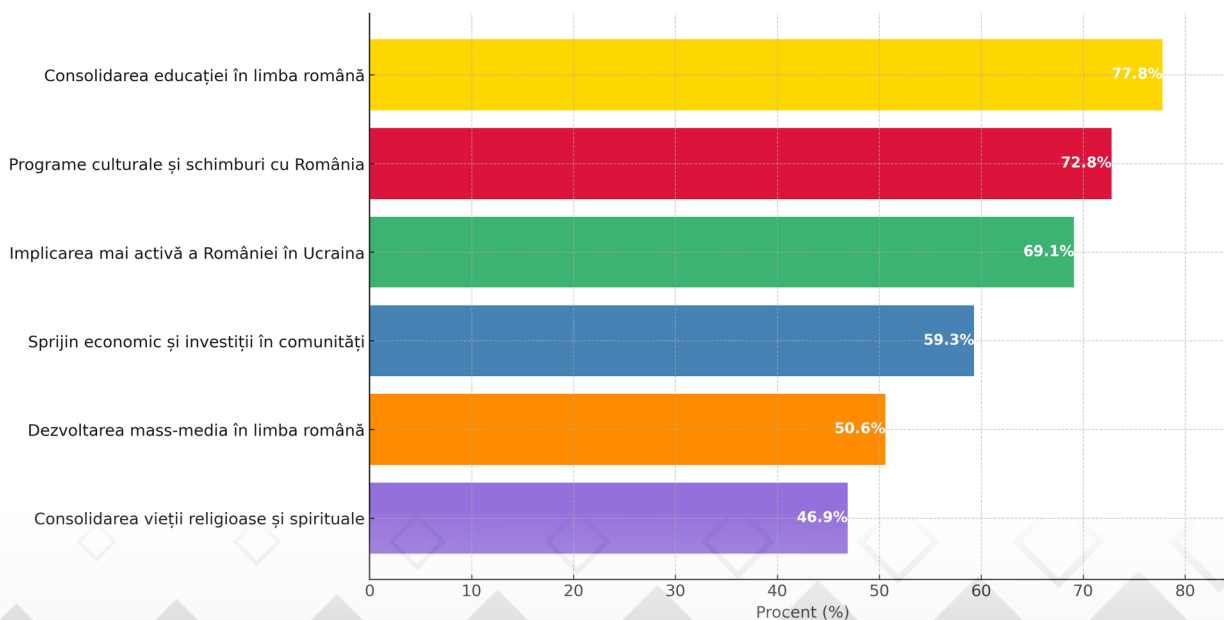
Întrebați care este cel mai mare risc pentru viitorul comunității românești din Ucraina, respondenții au indicat două amenințări principale: migrația și depopularea satelor (27,2%) și pierderea identității lingvistice (27,2%). Urmează îngrijorarea privind ocupația regiunii de către Rusia (17,3%), vizibilă mai ales în regiunea Odesa, dar și temeri legate de pierderea libertății religioase (12,3%), posibile restricții sau marginalizare din partea autorităților (11,1%), și, într-o măsură mai mică, de lipsa sprijinului României (4,9%). Aceste rezultate definesc un tablou complex: frica de asimilare culturală coexistă cu teama de insecuritate militară și instituțională.

Războiul a consolidat sau a slăbit identitatea românească în Ucraina?

În ciuda acestor riscuri, comunitățile românești identifică direcții clare pentru reziliență și dezvoltare. Cele mai frecvent menționate soluții pentru păstrarea și întărirea comunității vizează domeniile educațional și cultural. Consolidarea educației în limba română este menționată de peste trei sferturi dintre respondenți (77,8%), urmată de programe culturale și schimburi educaționale (72,8%), implicarea mai activă a României (69,1%) și sprijinul economic pentru zonele rurale (59,3%). Aproape jumătate subliniază rolul vieții religioase (46,9%) și al mass-mediei în limba română (50,6%).

Ce credeți că ar putea sprijini păstrarea și dezvoltarea comunității românești, în ciuda războiului? (răspunsuri multiple)

Concluziile sondajului

Profilul respondenților și rezultatele sondajului evidențiază câteva legături clare între riscuri, așteptări și tipurile de sprijin considerate ca fiind eficiente. Se observă o corespondență directă între riscul perceput și soluția propusă: acolo unde principala teamă este pierderea limbii, comunitatea indică școala ca răspuns – burse, curriculum, predarea în limba română. Când preocuparea centrală este depopularea, soluția cerută este sprijinul economic local, capabil să-i mențină pe oameni acasă prin locuri de muncă și servicii funcționale. Iar acolo unde se resimte izolarea, antidotul propus este implicarea directă a României și o presă în limba română care să informeze corect și să conecteze comunitățile între ele.

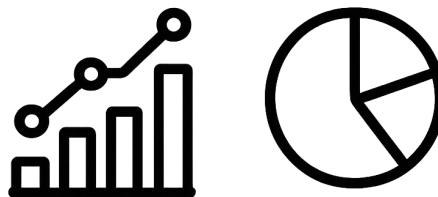
Se conturează și o legătură între nivelul educațional și încrederea instituțională. Publicul mai educat are mai multă încredere în autoritățile române – în special în componentele diplomatice și culturale – percepute ca furnizori de resurse simbolice și concrete (burse, proiecte, reprezentare). În raport cu autoritățile ucrainene, distanța resimțită este alimentată de probleme administrative concrete (în educație, mass-media, culte), amplificate de prioritățile de securitate ale statului aflat în plin război și care recurge la mobilizare.

Biserica rămâne un liant intergenerațional important. Rolul social și chiar politic al parohiilor explică de ce viața religioasă este privită ca un sprijin identitar real, mai ales în comunitățile dispersate sau afectate de migrație.

Se confirmă și o sensibilitate crescută față de calitatea informației. Cu cât persoanele sunt mai active, cu atât consumul de informații online și pe rețelele sociale crește, menținându-se totodată un atașament puternic față de presa în limba română. De aici rezultă așteptarea explicită pentru sprijinul unor platforme credibile și programe de educație media.

Apar și diferențe regionale notabile: predominanța răspunsurilor din Cernăuți aduce în prim-plan teme legate de școala în română, presa locală și relația cu autoritățile regionale; în Odesa se accentuează preocupările privind securitatea și riscurile militare, iar în Transcarpatia – dispersia comunității și relația cu autoritățile centrale. Acest unghi analitic merită păstrat atunci când generalizăm concluziile.

Pentru politicile publice, se desprind două corelații utile: 1) educația se asociază cu preferința pentru soluții structurale (burse, curriculum, centre culturale, presă), ceea ce explică de ce instrumentele culturale se regăsesc constant printre primele opțiuni; 2) grupa

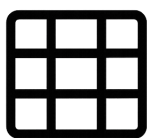

de vârstă 45–59 de ani, cea mai afectată de oboseala de război, este și cea mai atașată de soluțiile de stabilizare locală – locuri de muncă și servicii publice funcționale, mai ales acolo unde copiii urmează încă ciclul preuniversitar.

Războiul a schimbat profund viața românilor din Ucraina. Aproape șapte din zece respondenți au rude plecate peste hotare, iar majoritatea declară că viața li s-a schimbat „destul de mult” sau „foarte mult” (59,3%+28,4%). Insecuritatea cotidiană, întreruperile de curent și gaz, scăderea veniturilor și migrația conturează un tablou de vulnerabilitate socială, dublat de o oboseală de război accentuată. Comunitățile funcționează între reziliență și epuizare, într-un climat dominat de teamă și incertitudine, mai degrabă decât de normalitate.

Identitatea rămâne ancorată în familie și în spațiile locale de comunicare, dar se erodează treptat la nivel instituțional. Româna este limba dominantă în viața privată, însă accesul la educația în limba maternă este perceput ca tot mai limitat, din cauza presiunilor administrative, migrației elevilor și lipsei de resurse.

Relația cu România este apreciată pozitiv mai ales prin prisma sprijinului acordat Ucrainei în contextul războiului, însă comunitățile istorice așteaptă un sprijin mai vizibil și constant pentru educație, cultură și mass-media în limba română. Încrederea în autoritățile române rămâne mai ridicată decât în cele ucrainene, alimentată de capitalul simbolic al României ca stat european. Integrarea Ucrainei în UE este privită cu rezerve: fără efecte imediate asupra educației, bisericilor sau presei, rămâne un orizont mai degrabă abstract pentru românii din Ucraina. Privind spre viitor, principalele riscuri identificate sunt pierderea limbii și depopularea, iar soluțiile propuse se leagă direct de aceste temeri: școala în română (burse, cursuri, centre culturale) și sprijinul economic local care să mențină oamenii acasă.

ANALIZA ÎNCRUCIȘATĂ ȘI CANTITATIVĂ.

Cercetarea „Barometrul social – 2025. Românii din Ucraina în al patrulea an de război” s-a bazat pe metode cantitative și calitative pentru a surprinde realitatea comunității românești din regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia. Sondajul de opinie a oferit date statistice privind percepțiile și comportamentele sociale, iar interviurile de tip focus grup au completat aceste informații prin relatări personale, emoții și interpretări colective.

Analiza încrucișată a celor două seturi de date a scos la iveală o imagine complexă: după patru ani de război, românii din Ucraina trăiesc între rezistență și epuizare, între loialitatea față de identitatea lor și nevoia de adaptare la realitățile cotidiene ale conflictului armat. Dacă datele cantitative măsoară efectele obiective (migrație, pierderi, reducerea accesului la educație), cele calitative surprind dimensiunea subiectivă (oboseala psihologică, sentimentul de nesiguranță, retragerea din viața publică și refugierea în familie, biserică ș.a.).

Impactul războiului: între solidaritate și oboseală

După patru ani de conflict armat, comunitățile românești trăiesc într-o stare de oboseală generalizată. Aproape șapte din zece participanți la sondaj (69,1%) au rude plecate în străinătate, iar un procent similar (70,4%) are apropiați mobilizați pe front. Aproape 40% dintre respondenți au pierdut persoane dragi, ceea ce transformă războiul într-o experiență personală și dureroasă.

Relatările din focus grupuri descriu o viață suspendată între teamă și dorința de normalitate: sate părăsite, școli cu mai puțini elevi, familii destrămate, bărbați ascunși pentru a evita mobilizarea. În regiunea Odesa, un profesor a spus că „jumătate din case sunt pustii”, iar în

Transcarpatia participanții au vorbit despre sate „în care bătrânii au rămas singuri”. Oboseala de război, caracterizată de 44% dintre respondenți ca puternică și de 20% ca foarte puternică – descrie nu doar epuizarea psihologică, ci și un sentiment de „viață pusă pe pauză”: oamenii trăiesc clipa prezentă fără a mai putea proiecta viitorul. Dacă în 2022 domina spiritul de ajutor reciproc și speranța într-un sfârșit apropiat al conflictului armat, în 2025 se remarcă tot mai mult retragerea în spațiul privat. În locul mobilizării, s-a instalat o tăcere grea, în care oamenii își conservă energia pentru supraviețuire.

Depopulare, migrație

Atât datele cantitative, cât și mărturiile conturează imaginea unei depopulări. Două treimi dintre participanți (66,7%) au indicat migrația rudelor și prietenilor drept una dintre principalele probleme cu care se confruntă comunitatea, iar un sfert (25,9%) au declarat că au fost ei înșiși nevoiți să plece, temporar sau definitiv, din cauza războiului. Fenomenul depășește dimensiunea statistică: el redefinește însăși structura comunităților, transformând satele din spații vii, solide, în locuri ale memoriei.

În sudul Basarabiei, o profesoară a relatat că „dacă în 2020 școala avea peste 200 de elevi, astăzi mai sunt 151, iar unele clase au fost desființate”. În Transcarpatia, participanții au vorbit despre „bătrâni rămași singuri”, iar în Cernăuți, un respondent a rezumat situația spunând că „satul românesc trăiește, dar nu mai respiră ca odinioară”. Depopularea este dublată de un sentiment general de stagnare: câmpurile sunt nelucrate, drumurile

neîngrijite, iar evenimentele culturale care altădată animau viața locală aproape că au dispărut.

Participanții din regiunea Odesa au descris transformările dramatice legate de absența bărbaților: „Satul a rămas fără bărbați, dacă se aprinde un incendiu, nu are cine să-l stingă”. Au fost menționate cazuri concrete de mobilizare forțată – tractoriști luați de pe drum, șoferi reținuți pe neașteptate – situații care au accentuat sentimentul de nesiguranță. Astfel, depopularea nu înseamnă doar scăderea numerică a populației, ci și pierderea echilibrului social, a distribuției firești între generații și sexe. Migrația economică, începută cu mult înainte de 2022, s-a transformat în migrație de supraviețuire. Familiile s-au fragmentat, iar multe dintre cele plecate peste hotare nu mai intenționează să se întoarcă. În Transcarpatia, un participant a spus cu amărăciune: „Dacă războiul nu se termină curând, cei plecați nu se vor mai întoarce, iar satele se vor stinge încet”.

A DATELOR CALITATIVE CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Educația în limba română – nucleul identității

Pentru românii din Ucraina, educația nu este doar un proces de formare, ci o metodă de supraviețuire culturală. Toate focus grupurile au confirmat că școala este terenul central al luptei pentru păstrarea identității. Potrivit sondajului, peste o treime dintre participanți (35,8%) consideră accesul la învățământul în limba română slab sau foarte slab, iar aproape 70% reclamă reducerea orelor de limbă română. Alte dificultăți frecvente sunt migrația profesorilor și elevilor, lipsa manualelor și presiunile administrative.

În Cernăuți, părinții și profesorii descriu o tranziție rapidă spre predarea în ucraineană, percepută ca un proces de asimilare lentă. În Odesa, reforma liceală ame-

nință existența școlilor românești din mediul rural, iar în Transcarpatia lipsa profesorilor este o problemă critică. „Dacă mai rămâne un singur elev, are dreptul la educație în limba maternă”, spunea un cadru didactic în discuțiile din focus grup.

Cu toate acestea, limba română continuă să fie vorbită în familie – 93,8% dintre respondenți o folosesc zilnic acasă. Această statistică arată că identitatea se menține în sfera privată, chiar dacă în spațiul public terenul se restrânge. Familia și biserica au preluat rolul de gardieni ai limbii.

Religia și viața spirituală – spații de sprijin și continuitate

Viața religioasă rămâne una dintre puținele ancore stabile ale comunității românești. Peste 90% dintre respondenți participă regulat sau ocazional la slujbe, iar jumătate consideră că biserica are un rol crucial în păstrarea identității. În momentele de criză, credința a fost pentru mulți un refugiu moral, o formă de echilibru și încredere. În regiunea Cernăuți, tensiunile confesionale au creat o atmosferă de incertitudine, dar oamenii continuă să se adune în jurul bisericii. În Odesa, clerul local a devenit un centru de ajutor și consolare, iar în Transcarpatia,

biserica este percepută ca un reper stabil al vieții spirituale. Dorința recunoașterii oficiale a Bisericii Ortodoxe Române este exprimată clar de peste 60% dintre participanți, care o consideră o formă legitimă de protecție identitară.

Credința, împreună cu familia și limba maternă, formează triada prin care românii din Ucraina își apără continuitatea istorică în fața incertitudinii. Într-un context de nesiguranță și izolare, biserica oferă un sentiment de unitate și încredere care lipsește altor instituții.

Identitate, tineret și mass-media

Tinerii reprezintă segmentul cel mai expus proceselor de schimbare culturală/asimilare. Deși datele din sondaj arată că majoritatea își exprimă dorința de a-și păstra identitatea etnică, discuțiile relevă o tendință de distanțare, mai ales sub influența mediilor digitale. Profesorii și părinții observă că tinerii folosesc româna tot mai puțin în comunicarea online, iar lipsa conținutului modern în limba maternă favorizează trecerea spre ucraineană sau chiar rusă.

Apocope jumătate dintre respondenți semnalează lipsa programelor pentru tineri și absența mass-mediei românești. În consecință, identitatea se reproduce mai greu prin forme culturale moderne și rămâne dependentă de tradiție și de mediul familial. În lipsa unor instituții educative și mediatice active, sentimentul de apartenență etnică/lingvistică riscă să se dilueze în cazul generațiilor următoare.

Relația cu România și Uniunea Europeană

România continuă să fie percepută drept principalul sprijin extern al comunității românești din Ucraina. Bursele, ajutoarele umanitare, proiectele culturale și contactele transfrontaliere sunt văzute ca semne de sprijin concret, dar comunitățile așteaptă o implicare constantă, construită într-un mod strategic. Majoritatea participanților simt că România ar trebui să fie nu doar un aliat politic al Ucrainei în perioada războiului, ci și un garant pro-activ al drepturilor culturale ale românilor. Sprijinul oferit Ucrainei nu este perceput ca fiind o garanție a îmbunătățirii situației și imaginii comunității românești.

Uniunea Europeană este privită mai ales prin prisma valorilor democratice și a standardelor de protecție a minorităților naționale. În percepția respondenților, aderarea Ucrainei la UE ar putea deschide calea unei protecții reale a diversității culturale, oferind un cadru legal

mai stabil pentru păstrarea limbii și identității românești. România este văzută, în acest context, ca o punte între comunitate și Europa – un intermediar natural capabil să traducă principiile europene în politici concrete pentru minoritățile românești.

Totuși, în rândul participanților se observă un anumit pesimism. Mulți nu percep apropierea de Uniunea Europeană ca pe o schimbare imediată, ci mai degrabă ca pe o speranță îndepărtată. Ideea integrării este asociată cu un orizont de viitor, dar nu cu beneficii resimțite în prezent. „Europa e departe, noi avem războiul aici”, a spus un participant din regiunea Odesa, exprimând sentimentul general că transformările promise nu se vor produce curând și că, până atunci, comunitățile trebuie să se descurce prin propriile resurse.

Recomandări

În pofida presiunilor multiple, comunitatea românească din Ucraina își păstrează o remarcabilă capacitate de supraviețuire culturală. Ea trăiește între epuizare și speranță, între teama cotidiană și dorința de normalitate. În acest context, politicile publice, inițiativele culturale și proiectele de cooperare româno-ucrainene trebuie să pornească de la o constatare clară: identitatea românească din Ucraina nu se mai sprijină pe instituții puternice (din păcate!), ci pe eforturile unor oameni și rețele (deseori informale), care suplinesc absența structurilor oficiale.

Pentru România, cercetarea confirmă necesitatea unei politici de sprijin constantă și previzibilă. Ajutorul oferit nu mai poate fi doar simbolic sau ocazional, ci trebuie integrat într-o strategie bine articulată, cu obiective pe termen lung. Educația în limba maternă rămâne pilonul central. Se impune înființarea unui fond permanent destinat susținerii școlilor românești din Ucraina, care să acopere costurile pentru manuale, burse, programe de formare a cadrelor didactice și stagii de perfecționare recunoscute de autoritățile ucrainene. Profesorii din regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia au subliniat nevoia unei cooperări instituționale care să le ofere recunoaștere profesională și sprijin continuu, nu doar punctual.

România ar trebui, de asemenea, să își consolideze rețeaua culturală transfrontalieră, prin programe comune pentru tineret, tabere de vară, festivaluri și platforme media în limba română. Din discuțiile de tip focus grup reiese limpede că tinerii resimt lipsa unui conținut cultural modern în limba maternă; de aceea, investițiile în media digitală – podcasturi, seriale educaționale, materiale video scurte – devin cruciale pentru păstrarea limbii române.

Diplomația culturală trebuie, la rândul ei, să capete un caracter mai aplicat. România are un rol important de intermediar între Uniunea Europeană și comunitățile românești din Ucraina. În acest sens, este nevoie de o coordonare reală între Ministerul Afacerilor Externe, Departamentul pentru Românii de Pretutindeni și Ministerul Educației, în vederea creării unui mecanism unic de monitorizare și sprijin. Nu este vorba doar despre granturi ocazionale, ci despre o infrastructură instituțională care să asigure continuitate și coerență acțiunilor guvernamentale.

O atenție specială trebuie acordată vieții religioase românești. În toate regiunile analizate, biserica funcționează nu doar ca spațiu de rugăciune, ci și ca centru social al comunității. România ar trebui să sprijine, pe plan diplomatic și politic, procesul de recunoaștere oficială a Bisericii Ortodoxe Române în Ucraina, să susțină formarea clerului în limba română și să asigure accesul parohiilor la cărți și materiale liturgice. În multe localități, biserica este singura instituție care mai reunește oamenii și oferă o formă de stabilitate comunitară.

În domeniul educațional, România poate iniția, împreună cu Ucraina și partenerii europeni, un program de mobilități transfrontaliere care să permită elevilor din școlile românești participarea la activități comune cu elevi din România, vizite la universități și burse de scurtă durată. În paralel, trebuie încurajate studiile universitare în România pentru tinerii din regiunile istorice, cu condiția ca o parte dintre bursieri să revină și să contribuie la dezvoltarea comunităților de origine.

Pe plan cultural, sprijinul ar trebui orientat spre infrastructura locală – case de cultură, biblioteci, ateliere de artă și publicații. Datele calitative arată că aceste spa-

ții s-au degradat sau au dispărut. Reabilitarea lor ar reda sentimentul de normalitate și demnitate comunitară. În același timp, proiectele culturale trebuie să depășească retorica festivă și să creeze un cadru autentic de participare: formare de tineri artiști, traduceri, creație contemporană și jurnalism digital.

Pentru Ucraina, recomandările vizează întărirea standardelor europene privind drepturile minorităților naționale. Statul ucrainean trebuie să asigure accesul real la învățământul în limba română. Aceasta presupune nu doar menținerea școlilor existente, ci și redeschiderea claselor/școlilor desființate în ultimii ani, acolo unde există cerere. Manualele noi, formarea profesorilor și recunoașterea calificărilor obținute în România ar trebui să devină priorități asumate la nivel guvernamental.

Ucraina are, de asemenea, responsabilitatea de a proteja pluralismul religios. Recunoașterea Bisericii Ortodoxe Române și garantarea dreptului credincioșilor de a se ruga în limba maternă ar fi un gest de încredere și reconciliere. Într-un context marcat de război, asemenea măsuri nu doar respectă normele europene, ci pot contribui la stabilitatea socială internă, reducând tensiunile etnice și confesionale.

În privința politicilor de dezvoltare rurală, autoritățile ucrainene ar trebui să includă regiunile cu populație românească în programe speciale de revitalizare econo-

mică. Depopularea satelor, lipsa infrastructurii și absența locurilor de muncă sunt probleme sistemice care nu pot fi rezolvate prin inițiative izolate. Proiectele comune româno-ucrainene, finanțate din fonduri europene, ar putea viza reabilitarea școlilor, digitalizarea administrației, conservarea patrimoniului cultural și dezvoltarea turismului.

Pentru ambele state este necesară construirea unei platforme de dialog permanent. România și Ucraina pot institui alte formate de dialog, pe lângă cele existente (de exemplu, un Consiliu mixt pentru minorități și cooperare culturală, care să reunească reprezentanți ai guvernelor, ai comunităților și ai societății civile).

Identitatea românească din Ucraina rezistă datorită oamenilor. Ea se sprijină pe limbă, credință și familie – repere care trebuie întărite prin politici de sistem și printr-o colaborare reală între București și Kiev. Viitorul acestor comunități depinde de transformarea solidarității simbolice în acțiuni concrete: sprijin educațional constant, protejarea limbii și culturii, recunoașterea bisericii românești, finanțarea presei de limba română și susținerea tinerilor. Doar astfel românii din Ucraina vor putea rămâne ceea ce sunt – parte vie a identității românești și europene, într-un spațiu care se redefineste sub presiunea războiului, dar și sub promisiunea europenizării.

GHID DE INTERVIU

„Barometru social – 2025. Comunitatea românească din Ucraina în al patrulea an de război”

Locul de desfășurare: Regiunile Cernăuți, Odesa, Transcarpatia (Ucraina)

Durată estimată: 90–120 minute

Număr participanți: 5-7 participanți/regiune

I. Introducere (5 minute)

Moderator: Bună ziua! Vă mulțumesc pentru participarea la acest focus grup. Numele meu este [Nume Moderator], iar discuția de astăzi face parte dintr-un proiect de cercetare, intitulat „Barometru social – 2025. Românii din Ucraina în al patrulea an de război”, realizat de Institutul de Studii Politice și Capital Social (IPSSC) din Cernăuți. Proiectul este finanțat de către Departamentul pentru Românii de Pretutindeni din cadrul Guvernului României.

Scopul discuției noastre este să înțelegem cum a evoluat situația comunității românești din regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia în perioada 2022–2025 și care sunt principalele provocări, probleme și perspective.

Vă rog să răspundeți sincer. Nu există răspunsuri corecte sau greșite, ci doar experiențe și opinii personale valoroase pentru noi. Informațiile colectate vor fi analizate în ansamblu și nu vor fi asociate cu numele dvs. Confidențialitatea este garantată, iar datele vor fi folosite exclusiv în scopuri de cercetare.

II. Impactul războiului (15–20 min)

Cum s-a schimbat viața comunității dvs. în acești ani de război (2022–2025)?

Ce înseamnă pentru dvs. „oboseala de război”? Cum o simțiți în viața de zi cu zi?

Care au fost cele mai mari dificultăți pentru comunitate în acești ani – economice, educaționale, sociale sau de securitate?

Ce v-a ajutat să rezistați: sprijinul familiei, al vecinilor, mesajele politicienilor, credința etc.?

III. Identitate, educație și cultură (15–20 min)

Cum apreciați situația școlilor cu predare în limba română din regiunea dvs.? Ce schimbări a adus reforma educațională?

Cum reușesc tinerii să-și păstreze identitatea românească (prin școală, familie, tradiții, rețele sociale)?

Ce activități culturale lipsesc în comunitatea Dvs. și ar trebui sprijinite mai mult?

IV. Religie și viață spirituală (10–15 min)

Ce rol are biserica în păstrarea identității comunității românești?

Cum afectează comunitatea dvs. tensiunile dintre bisericile ortodoxe din Ucraina? Apreciați acțiunile statului ucrainean ca fiind corecte?

V. Informare și securitate informațională (10–15 min)

Care sunt principalele surse de informare pe care le folosiți zilnic?

Considerați că românii din Ucraina au acces la informații veridice/corecte?

VI. Relația cu România și UE (15–20 min)

Cum evaluați sprijinul oferit de România comunității românești în perioada 2022–2025?

Ce tipuri de proiecte sau inițiative au fost cele mai vizibile și utile pentru dvs.?

Cum vedeți relațiile dintre România și Ucraina în acești ani de război?

Ce așteptări aveți de la procesul de aderare a Ucrainei la Uniunea Europeană în ceea ce privește drepturile minorităților naționale?

VII. Perspective și viitor (15–20 min)

Care sunt cele mai mari probleme cu care se confruntă comunitatea românească din regiunea dvs. în prezent?

Cum vedeți viitorul comunității peste 15 ani?

Dacă ați putea transmite un mesaj autorităților române și ucrainene, care ar fi acesta?

VIII. Încheiere (5 min)

Moderator: Vă mulțumesc mult pentru timpul acordat și pentru răspunsurile oferite. În discuția noastră am atins teme importante: impactul războiului, identitatea, educația, cultura, viața spirituală, informarea, relația cu România și Uniunea Europeană, precum și perspectivele de viitor ale comunității românești.

Vă reamintesc că toate răspunsurile rămân confidențiale și vor fi utilizate exclusiv într-un raport științific, care va fi transmis autorităților române și ucrainene, pentru a formula recomandări utile comunității din care faceți parte.

Încă o dată, vă mulțumesc pentru participare și pentru deschiderea de a împărtăși experiențele dumneavoastră.

Cuprins

Introducere	2
Context. Metodologie	3
Interviul de tip focus grup. Regiunea Cernăuți	5
Interviul de tip focus grup. Regiunea Odesa	11
Interviul de tip focus grup. Regiunea Transcarpatia	17
Rezultatele sondajului	21
Impactul războiului	21
Identitate, educație și cultură	24
Religie și viață spirituală	26
Informare și securitate informațională	28
Relația cu România și Uniunea Europeană	30
Războiul și viitorul comunității românești din Ucraina	34
Analiza încrucișată a datelor calitative și cantitative. Concluzii și recomandări	37
Anexa 1. Ghid de interviu	41

Cum s-a schimbat viața românilor din Ucraina după patru ani de război? Cum se adaptează la o realitate marcată de sirene, mobilizări în armată, refugiu și nesiguranță? Ce simt, ce gândesc și cum se raportează etnicii români la noile realități legislative, la presiunile identitare și la transformările unei țări aflate în confruntare cu armata rusă, dar și pe drumul spre Uniunea Europeană? Cum reușesc comunitățile românești din regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia să-și păstreze echilibrul, credința și limba maternă în mijlocul unei furtuni care nu pare să se oprească?

La aceste întrebări a încercat să răspundă echipa Institutului de Studii Politice și Capital Social din Cernăuți în cadrul proiectului „Barometru social – 2025. Români din Ucraina în al patrulea an de război”, finanțat de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni.

Cercetarea a avut drept obiectiv identificarea așteptărilor, temerilor și nevoilor românilor din cele trei regiuni istorice, printr-o analiză comprehensivă a dimensiunilor educaționale, identitare, confesionale și social-politice ale vieții cotidiene. Sute de voci – lideri locali, profesori, preoți, tineri activiști, oameni de afaceri și intelectuali – au fost ascultate pentru a înțelege cum se transformă reziliența, solidaritatea și speranța unei comunități care trăiește sub umbra războiului, dar refuză să-și piardă demnitatea și încrederea în ziua de mâine.

Rezultatele acestui barometru social oferă o imagine vie, realistă și profund umană a românilor din Ucraina – o comunitate care, în ciuda fricii și a frontului din apropiere, continuă să creadă, să reziste și să construiască punți între trecut, identitate și viitor.

